

## Het gemeente archief & museum in Nijmegen. Een heel rijke en bijzondere historie.



Van René A.M. Martens.

Versie 2.0 260224.

Zie auteursrechten aan het einde.

### Het waren soms woelige en moeizame tijden.

*Het archief en het latere museum hebben in de loop van jaren het nodige meegemaakt. Zowel de gevonden materialen van de vele Romeinse opgravingen en de discussies over de collecties met o.a. museum Arnhem en het Romeinmuseum KAM hebben het nodige stof doen opwaaien in de tijd van archivaris Mathé Daniels, evenals de latere ontwikkeling van het Valkhof museum en de ruzie over de Romeinse collecties.*

*Mijn vader Joop Martens werd daarbij vaak nauw betrokken door Mathé Daniels.*

*Een ander bijzonder gebeuren werd veroorzaakt door archivaris Albert Delahaye, die de relatie met Nijmegen en Karel de Grote op zijn kop zette, maar nooit de erkenning kreeg voor zijn vele publicaties. Het zou goed zijn als zijn bevindingen en uitspraken nog eens feitelijk en zonder gammele aannames nog eens wetenschappelijk onderzocht zouden worden. Persoonlijk ben ik van mening dat zijn vele werk & onderzoek eindelijk eens erkenning zou moeten opleveren.*

### Het Nijmeegsarchief tot 1881.

Van oudsher werd het archief van de stad Nijmegen bewaard in een houten kist - en vanaf 1560 een kast, het Blok genoemd - in de St. Stevenskerk. Dit zogenoemde oud-archief verhuisde in 1849 naar een ruimte in het oude stadhuis, waar ook al het archief van de gemeentesecretarie werd bewaard.

*1930 Het Blok op de bovenste verdieping van het stadhuis.*



Tot in de late negentiende eeuw was het de gemeentesecretaris die formeel zorg droeg voor het stads- en gemeentearchief, sinds 1845 hierbij geassisteerd door de commissie ter verzekering ener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst. Deze commissie voerde tot in 1881 feitelijk het beheer over het archief uit.

*2025 Het Blok staat nu in de hal van het archief.*



### De 19de eeuw.

In 1881 benoemde het college van Burgemeester en Wethouders voor het eerst een gemeente-archivaris, mr. D.A. van Munster. Deze viel niet onder de secretarie, maar was een zelfstandig functionaris, naast bijvoorbeeld de gemeenteontvanger en de gemeentearchitect. In 1882 nam de gemeenteraad de instructie voor de gemeentearchivaris en een reglement voor het gemeentearchief aan. Voor zijn werk

ontving de gemeentearchivaris een kleine vergoeding. Na een vergroting van het stadhuis in 1889 kreeg het 'oud-archief' (de benaming voor het bestuurlijk archief van de stad) enkele ruimten in de nieuwbouw. Twee jaar later keerde ook het oud rechterlijk archief, dat vanaf 1811 elders was bewaard, terug in het stadhuis. Het gehele stadsarchief stond nu min of meer bijeen. Alleen na toestemming door het college en onder toezicht van de archivaris was het archief toegankelijk voor geïnteresseerden. Het was ook mogelijk stukken te lenen. H.D.J. van Schevichaven, vanaf 1897 gemeentearchivaris, schreef op basis van archiefmateriaal vele artikelen over de geschiedenis van Nijmegen en omgeving. Daarmee wist hij bij een breed publiek interesse te wekken in de stadsgeschiedenis.

#### **Professionalisering.**

De Archiefwet van 1918, het vaststellen van een nieuw en uitgebreid reglement voor het gemeentearchief en voorzien van een instructie voor de gemeentearchivaris én de aanstelling van gemeentearchivaris en museumdirecteur Daniëls in 1919 leidden tot een professionalisering van het archiefbeheer. De gemeentearchivaris had nu een volwaardige betrekking en moest aan bepaalde opleidingseisen voldoen.

#### **Naar de Mariënburghkapel.**



In 1940 vestigde het gemeentearchief - als organisatie nog tot in 1971 'oud-Archief der gemeente Nijmegen' genoemd - zich in de Mariënburghkapel. Het archief deelde die middeleeuwse kerk met het gemeentemuseum, dat er vanaf 1912 was gevestigd. De bovenste verdiepingen gemaakt met gietijzeren stellage die toen in de kapel was gebouwd werden gebruikt voor de opslag van het archief. Op de begane grond was een studiezaal. De verhuizing van het gemeentearchief naar de kapel op het Mariënburgh bleek achteraf gezien van groot belang te zijn geweest voor het behoud van het archief in de Tweede Wereldoorlog: tijdens de bevrijding van Nijmegen in september 1944 gingen grote delen van de binnenstad - inclusief het historische deel van het stadhuis - in vlammen op. De vrijstaande Mariënburghkapel en de in 1942 in gebruik genomen stadhuisvleugel - waar het archief vanaf 1811 bewaard werd - raakten in de oorlog slechts licht beschadigd in tegenstelling tot de



gebouwen rondom de Mariënburgh die op 22 februari 1944 werden gebombardeerd door Amerikaanse vliegtuigen.



Met een tekort aan archiefruimte besloot de gemeente in 1969 dat een deel van de kelderruimte van het in aanbouw zijnde gebouw voor de Dienst Sociale Zaken als opslagruimte voor archief moest worden ingericht.

In 1974 verhuisde het gemeentemuseum naar de Commanderie van Sint-Jan. De Commanderie van Sint Jan is een van de oudste stenen gebouwen in het historische hart van Nijmegen. Het pand aan de Franseplaats heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot de 12e eeuw en dient tegenwoordig als een levendige culinaire hotspot. De bibliotheken van het museum en het archief, die inmiddels waren versmolten tot één collectie, bleven grotendeels als archiefbibliotheek in de Mariënburkappel staan. De ijzeren stellage in de kapel werd nu geheel met archieven gevuld.



Het gebouw is in 1196 gebouwd en werd aanvankelijk als ziekenhuis in gebruik genomen door graaf Alardus en zijn vrouw Uda. *Foto Roger Veringmeier*

In 1214 kwam het pand in handen van de ridders van de Johanniter Orde. Deze adellijke kloosterorde maakte van het pand een klooster. Aan deze orde, die er een commenderij, gewijd aan Sint Jan van maakte, dankt het gebouw zijn naam.



#### **Het Arsenaal.**

De groeiende publieksfunctie voor het archief vroeg om nog meer ruimte. In 1975 ging de gemeenteraad akkoord met de verbouwing van het Arsenaal tot gemeentearchief. Na de opening op 6 oktober 1978 bleef de Mariënburkappel in gebruik als depot en als restauratieatelier. De opslagplaats in het gebouw van de Dienst Sociale Zaken werd verlaten. Al snel ontstond er opnieuw een ruimtetekort voor de archiefbewaarplaats: er was plaats nodig voor de bewaring van het archief dat stond in de stadhuisvleugel uit 1942, dat werd afgebroken. De verhuizing naar een nieuw onderkomen aan het Mariënburg zou uiteindelijk in 2001 plaatsvinden.

#### **Opheffing als dienst.**

In 1996 ging het Gemeentearchief formeel deel uitmaken van de [Publieksdienst van de Gemeente Nijmegen](#). Het hield echter een grote mate van zelfstandigheid. Bij een reorganisatie van de gemeente, ingaande per 1999, werd het Gemeentearchief ondergebracht bij de directie Inwoners. Als afzonderlijke dienst hield het Gemeentearchief daarmee definitief op te bestaan.

Het in goede, geordende en toegankelijke staat bewaren en beschikbaar stellen van archieven die door de gemeente Nijmegen, haar voorgangers en door particulieren (verenigingen, stichtingen, bedrijven en personen) zijn gevormd. Vanaf de jaren negentig begon het Gemeentearchief een regionale functie te vervullen. Medewerkers inventariseerden vanaf 1996 de archieven van de gemeenten Beuningen en Weurt.

#### **Taken en activiteiten.**

##### **Personeel.**

Aanvankelijk had de gemeentearchivaris geen personeel tot zijn beschikking, vanaf 1889 wel enkele vrijwilligers voor inventarisatiewerk. In 1940 kwam er een betaalde kracht naast de gemeentearchivaris. Het aantal medewerkers breidde zich in de jaren zeventig gestaag uit: van 5 in 1969 naar 18 in 1974 en 23

in 1980. De publieksfunctie werd verder uitgebouwd met de ingebruikname van het Arsenaal in 1978. Omdat de flinke organisatiegroei weinig gestructureerd was verlopen, vond omstreeks 1980 een reorganisatie plaats waarbij de taakverdeling onder het personeel beter werd vastgelegd. Het aantal vaste medewerkers bleef in de jaren tachtig en negentig schommelen rond de 23. In 1994 stonden aan het hoofd van de dienst een archivaris en een manager bedrijfsvoering, ondersteund door de afdeling Algemene Zaken. De dienst bestond uit vijf afdelingen: Inventarisatie, Collecties, Restauratie, Studiezaal en de Educatieve Dienst.

#### **Organisatie en de rol van de gemeentearchivaris.**

De gemeentearchivaris ordende en beschreef niet alleen het oud-archief, maar vervulde vanaf 1893 ook een rol in de openbare gemeentebibliotheek. Die was in tot haar opheffing in 1931 ondergebracht in enkele ruimtes van het stadhuis. Hier werkte de archivaris twee dagen per week als bibliothecaris. Verder had hij de dagelijkse leiding over het gemeentemuseum, dat tot 1912 eveneens in het stadhuis was gevestigd. Tot 1968 behield de gemeentearchivaris zijn dubbelfunctie.

Nadat het museum een eigen directeur had gekregen was de gemeentearchivaris nog wel verantwoordelijk voor het beheer van het gebouw en voor de leiding over het personeel. Toch waren gemeentearchief en gemeentemuseum al die tijd formeel gescheiden diensten.

#### **Bronnen.**

- L. Gruppelaar, *Lokaal bestuur en gemeentelijke overheid te Nijmegen, 1851-1919*, Gemeentearchief Nijmegen, 1994.
- L. Gruppelaar, *Lokaal bestuur en gemeentelijke overheid te Nijmegen, 1919-1945*, Gemeentearchief Nijmegen, 1995.
- Jaarverslagen Gemeentearchief Nijmegen, 1972-1996, N. Nabuurs, *Lokaal bestuur en gemeentelijke overheid te Nijmegen, 1945-1984*, Gemeentearchief Nijmegen, 1996.
- Numaga, *tijdschrift gewijd aan heden en verleden van Nijmegen en omgeving* jaargang XXV, 1978 nr. 2/3, deels gewijd aan de opening van het Gemeentearchief in het Arsenaal.

#### **Opheffing als dienst**

In 1996 ging het Gemeentearchief formeel deel uitmaken van de [Publieksdienst van de Gemeente Nijmegen](#). Het hield echter een grote mate van zelfstandigheid. Bij een reorganisatie van de gemeente, ingaande per 1999, werd het Gemeentearchief ondergebracht bij de directie Inwoners. Als afzonderlijke dienst hield het Gemeentearchief daarmee definitief op te bestaan.

#### **Organisatie 2025.**



Het Regionaal Archief Nijmegen is onderdeel van de gemeente Nijmegen en vormt het geheugen van Nijmegen en de regio.

Het Regionaal Archief Nijmegen heeft rond de 25 medewerkers en ongeveer 40 vrijwilligers. **Wilma Koolen is de gemeentearchivaris** van Nijmegen en van de regiogemeenten.

Zij beheren de overheidsarchieven van de gemeente Nijmegen, van 8 gemeenten in de regio en van het Waterschap Rivierenland. Naast overheidsarchieven beheren wij ook archieven van personen en particuliere organisaties, beeldmateriaal en een bibliotheek. Zo ontstaat er een volledig beeld van het verleden van Nijmegen.

Wij streven ernaar dat onze archieven door een breed publiek zo veel mogelijk gebruikt wordt.

#### **Archiefbeheer en toezicht.**

Wij hebben de wettelijke taak om overheidsarchieven toegankelijk te maken, te beheren en beschikbaar te stellen. Hierdoor heeft u de mogelijkheid om de overheid te controleren, juridisch bewijs te vinden en om historisch onderzoek te doen.

Daarnaast houden we toezicht op overheidsarchieven die nog niet zijn overgebracht. Overheden moeten volgens de Archiefwet zorgen dat hun archief- en informatiebeheer op orde is. De gemeentearchivaris ziet erop toe dat gemeenten zich houden aan de Archiefwet. De archiefinspecteurs voeren dat toezicht uit.

#### **De archivariissen.**

**Mr. D.A. van Munster van Heuven** - 1881-1883.

**Mr. W. van de Poll** - 1883-1897.

**Herman D.J. van Schevichaven** - 1997-1918.

**Drs. Mathé Daniels** - 1919-1942 en drs. Kees Kokke.

**Dr. Albert Delahaye** – 1943-1957.

**Dr. Jan de Jong** - 1942-1968.

**Dr. Jan Schimmel** - 1969-1980.

**W.J. Meeuwissen** - 1980-2001.

**Corrie-Christine van der Woude** - 2001-2009.

**Jan Beens** - 2009-2017.

**Wilma Koolen** - 2001-2026.

#### **Mr. Dirk A. van Munster van Heuven (1853-1915).**



Mr. Dirk Abraham van Munster was gemeentesecretaris en werd de eerste officieel benoemde gemeente-archivaris van Nijmegen van 1881 tot 1883. Zijn aanstelling in 1881 markeerde een belangrijk moment in de professionalisering van het archiefwezen in de stad.

Hij werd in 1881 door het college van Burgemeester en Wethouders aangesteld als de eerste officiële gemeentearchivaris van Nijmegen. Achtergrond: Van Munster was jurist, meester in de rechten, wat destijds een gebruikelijke achtergrond was voor archivariissen in hoge functies.

Er is ook een uitgebreid archief van notaris D.A. van Munster (periode 1805-1849) bewaard gebleven bij het Regionaal Archief Nijmegen. Dit betreft waarschijnlijk een familielid of de archivaris zelf in een eerdere fase, gezien de overlap in namen en locatie.

Werkzaamheden: Voor zijn aanstelling werd het stadsarchief op diverse locaties bewaard; zijn komst zorgde voor een meer gestructureerd beheer van de historische documenten van de stad.

Onderzoek naar zijn specifieke bijdragen aan de Nijmeegse geschiedschrijving kan worden gedaan via de Digitale Studiezaal van Nijmegen, waar veel van zijn geïnventariseerde stukken en aktes in te zien zijn.

Van Munster was lid van de Vereniging Gelre, beoefening van de Geldersche Geschiedenis, Oudheidkunde en Recht.

Van Munster werd begraven op het kerkhof Graafseweg, overleden 1915, 62 jaar oud.



#### Mr. Willem van de Poll (1816-1904).



*Willem van de Poll werd op 6 september 1816 te Haarlem geboren als zoon van generaal-majoor Jan van de Poll en Henriette von Gettkandt. Hij huwde te Tiel op 26 augustus 1858 Johanna Gerarda Eck, geboren te Rotterdam op 14 november 1818 als dochter van Gerardus Eck en Jacoba Christina de Lange en overleden te Nijmegen op 7 januari 1909. Het huwelijk bleef kinderloos. Willem overleed te Nijmegen op 4 januari 1904, 88 jaar oud.*

Functie: Hij was van 1883 tot 1897 de gemeentearchivaris van Nijmegen.

Achtergrond: Van de Poll was een jurist die eerder functies bekleedde als

advocaat en kantonrechter in Geldermalsen en rechter in Tiel.

Bijdrage als archivaris: Tijdens zijn ambtstermijn in Nijmegen hield hij zich intensief bezig met het ordenen van de historische stadsarchieven en het doen van historisch onderzoek naar de regio Gelderland.

#### Zijn levensloop.

De jurist Willem van de Poll, geboren te Haarlem, bracht zijn lagere-schooljaren door in Borculo en volgde het gymnasium te Zutphen. Zijn rechtenstudie sloot hij in 1840 in Utrecht af met een proefschrift over het huwelijksrecht. Na zijn promotie vestigde hij zich als advocaat te Nijmegen. Zijn vader woonde inmiddels op een buiten te Ubbergen. Zijn loopbaan in de rechterlijke macht begon als kantonrechter te Geldermalsen (1843-1855). Een benoeming tot rechter te Tiel volgde in 1855.

In datzelfde jaar publiceerde hij een boek: Schets van den watervloed in Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht en Zuid-Holland in maart 1855. Een exemplaar van dit boek mocht hij zelf aan Koning Willem III aanbieden op kasteel Neerijnen. Van de Poll leverde bijdragen van historische aard aan het tijdschrift Gelderland en aan De Tielsche Courant en kreeg spoedig ook nog een benoeming tot schoolopziener. Aan de Geïllustreerde Almanak leverde hij tussen 1858 en 1864 bijdragen van uiteenlopende aard: belletristiek en studies over schilderkunst en militaire gebeurtenissen.

Toen de vacature van president van de rechtbank Nijmegen in 1869 ontstond, solliciteerde hij, maar werd niet benoemd. Zo bleef hij te Tiel tot 1 november 1882, toen hij op eigen verzoek vanwege toenemende doofheid met pensioen ging. Terug in Nijmegen, 67 jaar oud, werd hij in juli 1883 benoemd tot archivaris en vanaf 1886 ook bibliothecaris van de gemeente. Een vruchtbare publicitaire periode nam een aanvang. Willem van de Poll, die reeds in 1855 was benoemd tot lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, verdiende zijn sporen op het gebied van de letterkunde en Gelderse geschiedenis: tal van

opstellen van zijn hand op het terrein van de folklore en het verleden van de stad Nijmegen verschenen in De Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant, De Geldersche Volks-almanak en andere tijdschriften. De Inventaris van het oud-rechterlijk archief der gemeente Nijmegen (1890) en de Catalogus van de openbare bibliotheek (1892) verdienen nog aparte vermelding.

Tijdens zijn archivariaat was Van de Poll ook raadsman van het College van Regenten van het Oud-Burgeren Gasthuis in kwesties van het Nijmeegse oud-burgerrecht. Zo adviseerde hij in 1895 het College van Regenten onder verwijzing naar een raadssignaat van 11 februari 1722 dat de vader alleen het burgerrecht op zijn wettige kinderen overbrengt, voor zover deze kinderen geboren zijn nadat hun vader het burgerschap heeft verkregen. Het College van Regenten sloot op basis van dit advies derhalve afstammelingen van onechte kinderen uit van het recht om in het Oud-Burgeren Gasthuis te worden opgenomen.



Het eerste gebouw bevond zich oorspronkelijk aan de oostzijde van de Molenstraat. Daar vormde het tot 1846 de toegang tot het Oud-Burgeren Gasthuis. Hier konden sinds 1592 de oudere, alleenstaande

Nijmegenaren, die zelf het burgerrecht hadden of dat in zekere zin hadden geërfd, hun laatste dagen slijten. In de jaren 1846-1848 werd een nieuw gebouw aan de Molenstraat opgetrokken, waarbij het poortje uit de straat verdween. In 1969 werd het complex gesloopt om plaats te maken voor de Molenpoortpassage.

Met de bewoners van het gasthuis verhuisde ook dit poortje naar de buitenwijk Galgenveld. Daar was in 1967 een nieuw onderkomen voor het gasthuis gerealiseerd. Het poortje vormt daarvan nu opnieuw de toegang. De hardstenen poort stamt uit 1645 en wordt bekroond door een leeuw, die het stadswapen vasthoudt.



Afnemende gezondheid van lichaam, zijn geest bleef helder tot het laatst, noopte Willem van de Poll in 1897 zijn ontslag als archivaris en bibliothecaris bij de gemeente Nijmegen in te dienen. Hij bleef echter tot zijn dood over Gelderse geschiedenis publiceren. Hij overleed te Nijmegen 4 januari 1904 en werd herdacht door zijn oud-collega archivaris J.G.C. Joosting met de woorden: "Toch schijnt 't mij goed, hier eraan te herinneren, dat na zijn overlijden zowel te Tiel als te Nijmegen zijn herdacht niet alleen de gaven van zijn hoofd, waarbij zijn kennis en smaak werden geroemd, maar ook de gaven van zijn hart, het noble van zijn karakter."

Hij was een actief lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

#### Zijn publicaties.

- De causis ex quibus matrimonium impugnari potest, dissertatie Rijksuniversiteit te Utrecht 1840.
- Schets van den watervloed in Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht en Zuid-Holland in maart 1855, Tiel 1855.

- Inventaris van het oud-rechterlijk archief der gemeente Nijmegen, Nijmegen 1890.
- Catalogus van de openbare bibliotheek der gemeente Nijmegen, Nijmegen 1892.

#### **Herman D.J. van Schevichaven (1827 – 1918).**



*Herman Diederik Joan van Schevichaven was een Nederlands auteur, tekenaar, aquarellist en archivaris, vooral bekend door zijn werk over de geschiedenis van Nijmegen. Hij was vier jaar toen zijn vader, de rentenier Dirk van Schevichaven overleed. Zijn moeder Henriette van Noort hertrouwde met Paul Guyot, kapitein der artillerie.*

#### **Levensloop.**

Jeugd en opleiding: Van Schevichaven werd geboren in een welvarend milieu in Nijmegen. Na het gymnasium wilde hij militair of schilder worden. Zijn stiefvader stuurde hem naar Leiden om rechten te studeren, maar besteedde zijn tijd liever aan tekenen en talen.

Nadat hij op 23-jarige leeftijd toegang kreeg tot zijn erfenis, reisde hij door Europa en Noord-Afrika. Hij diende zelfs als vrijwilliger kort van 1853-1856 in het Franse leger bij de Chasseurs d'Afrique en vocht mee in de Slag bij Balaklava tijdens de Krimoorlog, waar hij dysenterie en malaria opliep.

In Groot-Brittannië aangekomen studeerde hij kunstacademie in Edinburgh. In de jaren 1860 vestigde hij zich in Londen en woonde daar elf jaar, waar hij onder het pseudoniem Jacob Larwood publiceerde over letterkunde en geschiedenis, waaronder "The History of Signboards, From the Earliest Times to the Present Day".

In 1969 overleed zijn moeder, waarna zijn ongehuwde halfzus Jacqueline Guyot zich bij hem voegde. Vanaf 1869 reisde zij samen 23 jaar lang intensief door Europa en Noord-Afrika. Hij bezocht musea, archieven en bibliotheken, wat onder meer resulteerde in enkele historische publicaties.

Gemeentearchivaris van Nijmegen. In 1893 keerde hij terug naar Nijmegen en woonde aan de Parkweg. Op zeventigjarige leeftijd in 1897, werd hij benoemd tot gemeentearchivaris van de stad, zijn eerste echte baan. In deze functie heeft hij uitgebreid gepubliceerd over de geschiedenis van zijn geboortestad.

Van Schevichaven was erelid van de Vereniging Gelre, beoefening van de Geldersche Geschiedenis, Oudheidkunde en Recht. Hij was medeoprichter van de Oppidum Batavorum, Nijmeegs eerste historische vereniging (1902-1909). H.D.J. van Schevichaven overleed in 1918 in Nijmegen, 90 jaar oud.

#### **Zijn publicaties.**

- Penschetsen uit Nijmegen's verleden: Een verzameling van zijn geschriften over de geschiedenis van Nijmegen, gepubliceerd in meerdere bundels.
- The History of Signboards: Een bekend werk dat hij onder zijn pseudoniem Jacob Larwood in Londen publiceerde.  
Publicaties over Nijmeegse geschiedenis: Hij schreef diverse artikelen en boeken over specifieke aspecten van de lokale geschiedenis, zoals de Rijksstol te Nijmegen.

#### **Handelingen der zevende algemeene vergadering van de vereniging Gelre, gehouden op 18 mei 1904 te Geldern Duitsland.**

Bij de aankomst aan het station te Geldern werden de leden van Gelre ontvangen door het bestuur van den 'Historischen Verein für Geldern und Umgegend' en begaf men zich door de met vlaggen getooide

straten naar het stadhuis, waar de heer Hambachs, burgemeester der stad Geldern, de vergaderden in de ridderzaal ontving en welkom heette. Hij wees erop, dat beide verenigingen, Gelre en de plaatselijke historische vereniging, eenzelfde doel hebben, de beoefening der rijke Geldersche geschiedenis en uit het verleden lessen te putten voor het heden en de toekomst. Hij verklaarde, dat men zich geëerd en verheugd gevoelde over het besluit om de algemene vergadering daar te houden en sprak de hoop uit, dat de dag bij alle deelnemers een aangename herinnering zou achterlaten.

De voorzitter van Gelre dankte den burgemeester voor deze vriendelijke woorden en voor de hartelijke ontvangst der leden van de zijde der burgerij bereid, en verklaarde, dat deze dag in de annalen van Gelre als een hoogst belangrijke zou worden geboekt.

Vervolgens werden de historische verzamelingen en de bibliotheek van den Historischen Verein in ogenschouw genomen, waarbij vooral een model van de stad Geldern ten tijde van het beleg.

Lees meer: [https://www.dbnl.org/tekst/\\_bij019190501\\_01/\\_bij019190501\\_01\\_0002.php](https://www.dbnl.org/tekst/_bij019190501_01/_bij019190501_01_0002.php)

#### **Van Schevichavenstraat.**

In 1906 kreeg hij zijn naar hem vernoemde straatnaam. Deze foto uit de jaren 1930 toont het oude hoofdpstkantoor op de hoek van de Van Broeckhuysen- en de Van Schevichavenstraat. In 1908 werd hier het post- en telegraafkantoor geopend. In later jaren werd het gebouw aan de Van Broeckhuysenstraat in dezelfde stijl uitgebreid. Het gebouw onderging daarna vele kleine aanpassingen. Zo werd de ingang van het kantoor verplaatst en verdween een aantal grote dakkapellen.

In 2006 vertrok het postkantoor uit het pand, daarna zijn er winkels en appartementen gerealiseerd zoals de winkel van Albert Hein.



## Drs. Mathé Daniels (1877 - 1952).

M.P.M. Daniels was een zoon van Petrus (Piet) Jacobus Franciscus Daniels (1845-1930), gemeenteraadslid en wethouder. Het gezin was wat geloof betreft Nederlands Hervormd. Vader en zoon zijn begraven in de grafkelder van de familie Daniels-Sengers op de begraafplaats Daalseweg Nijmegen. De achternaam wordt in het bevolkingsregister zonder trema geschreven.



**Gebr. Daniëls, Lederhandel, Stikke Hezelstraat 40, Leerlooierij, Bottelstraat 35-37, Telefoon 309.**

*Archivaris & Museum directeur Mathé Daniels (1919-1942).*

*Mathé Daniels was te bescheiden om zijn successen zelf te etaleren, maar kan gezien zijn Romeinse opgravingen wat mij betreft als archeoloog en grondlegger van het latere Romeinse Nijmegen worden bestempeld, waarbij hij samen met Rijksarchivaris Holwerda en zijn financiële middelen heel veel voor Nijmegen heeft betekend, ondanks alle ontbrekende gemeente middelen en tegenwerking vanuit het Nijmeegs stadsbestuur onder leiding van burgemeester Van Schaeck Mathon.*

*Ik schrijf in dit overzicht over Mathé en minder over Daniels, omdat ik veel waardering heb voor de persoonlijke wijze waarop hij zowel eigenwillig als gedreven en energiek zijn taak als archivaris en archeoloog heeft weten waar te maken. Niemand voor hem heeft dergelijke enorme resultaten behaald.*

### Zijn levensloop.

Op 1 oktober 1877 is Mattheus Petrus Maria Daniels in Nijmegen geboren. De eerste twaalf jaren heeft hij daar doorgebracht in het bovenhuis aan de Stikke Hezelstraat 40, waar Daniels vader een lederhandel had. Wij moeten dat afgezien van de gang naar kerk en school, bijna letterlijk nemen: buitenspelen en ravotten was er voor hem en zijn broers niet bij. Veel later is hun vader daarvan nog eens een zacht verwijt gemaakt. Echte jongensspelletjes kende Mathé niet.



*Mathé Daniels 1880.*

Piet J.F. Daniels (1845-1930) was gehuwd met Joanna Sengers (1851-1920). Vader Piet Daniels regeerde zijn gezin met strenge blik en harde hand. Bijna alles was verboden, wat restte; plicht. Tekortkomingen telden zwaar, prestaties werden niet merkbaar gewaardeerd. Bijna alle kinderen behaalde fraaie schoolresultaten, maar geen heeft ooit lovend commentaar gehoord, gewoon je plicht, zoals gij zult Uw ouders eren. Verder moest alom zuinigheid worden betracht.



*Ca. 1920 Gebroeders Daniels - StikkeHezelstraat 40.*

Mathé's broer Jan 15 jaar oud kwam fulltime in de zaak werken. In 1919 stopte Piet en bleek hij later over enig vermogen te beschikken. Piet Daniels was een harde werker in de vele maatschappelijke posities die hij heeft bekleed. Hij was raadslid en later wethouder, president van het R.K. Ziekenhuis, en secretaris-penningmeester van het latere Canisiusziekenhuis, voorzitter van het armenbestuur, medeoprichter van de N.V. De Gelderlander.



Piets jongste broer dr. M. Frans Daniels was o.a. docent aan Rolduc en later hoogleraar aan de universiteit Fribourgh Zwitserland. Hij wordt voorzitter van zijn faculteit en vervolgens in 1906 rector en tot priester gewijd in 1911.

#### **Mathé ging studeren.**



Mathé ging onder invloed van oom Frans naar het gymnasium van Rolduc en niet naar het gymnasium in Nijmegen waar vader Piet had gezeten: Rolduc was goedkoper. Een van zijn vrienden was Piet Truijen, zoon van de oprichter van de Boerenleenbank, de latere RABObank. Hij leerde ook Latijn, maar zijn lievelingsvakken waren Aardrijkskunde en Geschiedenis. In juli 1895 slaagde hij in Den Haag voor zijn staatsexamen. Daarna in de kost in Kerkrade naar de HBS voor Natuur- en Scheikunde en Hogere Wiskunde gegeven door oom Frans. Hij werd vrijgesteld van militaire dienst.

#### **Studeren Universiteit Amsterdam (1896-1904).**

Hij studeerde natuurfilosofie in Amsterdam met een kleine studenten bezetting en liepen college bij de hoogleraar zelf en legde bij hem thuis de tentamens af. Zijn prestaties werden helaas vergeleken met die van oom Frans. Zijn kandidaats in 1900 haalde hij met angst en beven met de hakken over de sloot. De matige resultaten heeft hij later toegeschreven aan het verdriet over zijn afgewezen eerste liefde. Het werd voor hem een moeilijke tijd. Zijn zussen Henriëtte en Anna waren tot tevredenheid van de ouders getrouwd. Zus Maria (Mies) hielp vanaf haar vijftiende meer en meer in de huishouding. Na de voor hem lastige periode liet Mathé in 1903 zich inschrijven in Nijmegen, maar keerde later toch terug naar Amsterdam.

Het sociëteitsleven in Amsterdam was redelijk aristocratisch en elitair te noemen. Zo richtte hij als preses al vroeg het dispuut Amamus Bonam Cerevisiam op, hetgeen betekend: Wij houden van een goed glas bier, samen met oud Rolduc klasgenoten. Zijn zus Henriette schreef hem geregeld en maakte zich zorgen over hem, vanwege kennelijke vormen van depressiviteit.



*Mathé o.a. lid van R.K. Corps St. Thomas Aquinas.*

Via oom Frans en directeur Dr. Reinier Corten kreeg hij in 1904 het



verzoek om leekleraar te worden aan Rolduc als niet geestelijke. De lekenleraren werden op Rolduc behandeld als tweede garnituur ten opzichte van priesterleraren. Mathé bofte die door de bestaande vriendenkring werd opgenomen en die zich over de verlegen leraar ontfermden.

In deze jaren vinden wij ook de eerste sporen van Mathé's interesse voor de oudste geschiedenis van zijn vaderstad Nijmegen. In 1905 vraagt hij zijn zus Maria (Mies) hem de catalogus van het Gemeentemuseum met supplementen te sturen, plus wat kledinghangers. In datzelfde jaar wordt hij lid van Oppidum Batavorum. Priesterleraar Goossens, historicus en archeoloog is zijn mentor geweest en werkte zij samen in de bibliotheek en aan de muntenverzameling. In 1912 kreeg hij ontslag en werd zijn functie vervangen door een priesterleraar, hetgeen in die tijd gebruikelijk was.

In 1908 liet Mathé zich weer in Amsterdam inschrijven en slaagt uiteindelijk in 1911 en krijgt weer nu een volwaardige functie aan zijn geliefde Rolduc van 1912 tot 1914 met zijn priester vrienden, die hem altijd hebben ondersteund. Zijn oude bureau en werkkamer stond al op hem te wachten.

### **Mathé's mooiste jaren: 1915 – 1918.**

In 1914 wordt tussen de Kopsehof en de Ubbergseweg van Nijmegen een kuil met veel Romeinse resten gevonden. Dr. J.H. Holwerda (1873-1951), archeoloog uit Leiden, komt onmiddellijk kijken en doet onderzoek. Het blijkt zich te verlengen tot een sleuf en hij neemt het op in zijn agenda voor 1915. Goossen van Rolduc komt nog die zomer naar Nijmegen en verblijft een week bij de familie Daniels. Samen met Piet Daniels en Mathé maken hij nog een uitstapje naar de Plasmolen om een kijkje te nemen bij de Romeinse vondsten op de Jansberg. Mogelijk dat Mathé die week kennis maakte met Holwerda.

Holwerda was de zoon van de directeur van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden en hoogleraar archeologie. In 1904 naar Leiden gehaald als onderdirecteur belast met de Nederlandse afdeling. Sinds 1910 vervulde de nog jonge Holwerda tevens een Leids Lectoraat. Gedurende de zomermaanden deed hij opgravingen en stuurde de werklui aan. Later nam Mathé die taak over.



*J.H. Holwerda & medewerkster Petronella Jeltink 1932.*

Mathé was voor hem een kundig en leergierig en toegewijd amateur, een medewerker waar hij nog veel plezier van kon hebben. Er waren de nodige conflicten tussen Holwerda en Van Griffen, die beide de titel van grondlegger van de archeologie opeisten. Van 1915 tot 1921 heeft Holwerda op het Kopse Veld gegraven. Volgens hem was het door Julius Cesar verwoeste Oppidum Batavorum daar ontdekt. Het geheel werd betwist door KAM archeoloog A.W. Byvanck. Tijdens

later blijkt Byvanck zijn gelijk te hebben gekregen.

### **Mathé's eerste eigen opgraving.**

Mathé's eerste privé archeologische ontdekking trof hij aan bij de aanleg van nieuwe riolering bovenaan de Huijgensweg. Holwerda was verrukt over deze ontdekking en stelde dat legerplaats Legio X was gelokaliseerd en nodigde later Goossens uit voor een wandeling. Mathé schreef een plan de campagne tot tevredenheid van Holwerda. Via zijn vader op dat moment locoburgemeester ook de financiën daarvoor te regelen. Mathé betrok alle bobo's van Nijmegen bij zijn plannen om subsidie te krijgen van burgemeester Mathon, secretaris Van Schavickaven en stadsarchitect Weve. Helaas tevergeefs.

*1915 Mathé Daniels.*



In een lang betoog onder de naam Oppidum Batavorum en publicaties Van Schevichaven komt het nodige in beweging. Zo stelt Mathé: de grond is het archief en kan alleen de spade uitkomst bieden. Uiteindelijk wordt een subsidie van vijf jaar toegekend en komen er bescheiden particuliere bijdragen zoals van het bedrijf Philips.

### **1917: De opgravingen op het Kopse Veld en het Valkhof.**



De grootste vondst was het gebouw in de legerplaats op het Kopse Veld door Holwerda direct geïdentificeerd als het Pretorium. Kam noch Bijleveld hebben de opgraving van 1917 bezocht. Voor archeologen was stadsarchitect en directeur Publieke Werken ir. J.J. Weve een belangrijke man. Van hem moest toestemming komen als Holwerda en later Mathé in gemeentegrond wilde graven. Zo kon hij ook arbeiders en materiaal ter beschikking stellen. Weve heeft in 1910 en 1911 in het Valkhof laten graven om



klaarheid te brengen in de bouwgeschiedenis. Zo'n duizend Munten en scherven werden door hem voor die tijd uitzonderlijk met zorg verzameld en bewaard. Zo vroeg hij Mathé de Valkhof losse vondsten te determineren, waarmee hij in 1917 begon in de Paasvakantie van Rolduc.

*Nevenstaande foto hing jarenlang in de werkkamer van Mathé.*

Op vriendelijk verzoek van Holwerda reizen Goossens en Mathé naar Den Haag en Voorschoten. Het was slecht weer, maar zij bezoeken de musea zoals Mauritshuis, 2<sup>e</sup> Kamer, Stedelijk Museum en het Mesdag Panorama. Er is een goede band ontstaan tussen hen.

#### **Woorden van Waardering.**

In de zomer van 1918 heeft Holwerda samen met Mathé (41) zes weken op beide locaties gegraven, waarbij Mathé als taak had alles in te zamelen en te registreren van de vondsten. Als waardering voor zijn bijdragen ontvangt Mathé Holwerda's nieuwe boek: Nederland's vroegste geschiedenis.



Ook Romeinsverzamelaar Gerard J.M. Kam wordt door Mathé bijgepraat en vindt dat hij een boek moet gaan schrijven en eigenlijk vindt dat hij museum directeur zou moeten worden. In tegenstelling tot rampjaar 1911 lijkt veel veranderd. Nu kon hij wat, mocht hij wat en was hij wat, in alle bescheidenheid.

#### **1919 De sollicitatieprocedure.**

Er volgt in de Raad een moeizame discussie over de fulltime functie van archivaris en bibliothecaris in Nijmegen. Mathé blijkt ook niet zo handig te handelen, maar uiteindelijk met steun van Goossens, Holwerda en wethouder Daniels ontvangt Mathé op 24 april 1919 zijn aanstelling tegen een salaris van 2.300,- gulden per jaar. Nadat Mathé zijn werkzaamheden op Rolduc had afgerond, en na een stevig afscheidsfeestje, kon hij aan de slag in Nijmegen.



Terug in Nijmegen ging hij wonen bij zijn zus Maria (Mies) Daniels, geboren 1882, directrice van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek, die inmiddels een huis had in de Pauwelstraat ?? en Mathé dankbaar gebruik maakte van het tuinhuis voor de verzamelde en opgegraven scherven.

Een achterliggend proces betrof de Romeinse Kam collectie waar Holwerda op uit was en hoopte op steun van Mathé. Op 24 juni 1919 valt de beslissing. De verzameling komt echter aan het Rijk in eigendom en komt in een eigen gebouw en dus ook niet in het Gemeentemuseum, waar ook in 1940 het archief werd gevestigd.

## De jaren 1919 – 1925.



Nadat Mathé zijn werk had opgestart bleek het archief er nog niet bepaald best aanwezig te zijn. Bij de Gemeente vroeg hij om dozen en portefeuilles á 1.000,- gulden om ordening in de chaos te brengen. Nu bleek dat Van Schevichaven niet veel aan de materiele verzorging van bestanden had gedaan.

*1919: Het archief aan de voormalige Lange Nieuwstraat.*

Het archief was gevestigd in het gemeente secretariaat van het stadhuis, waar sinds 1877 ook in dezelfde straat het klooster en school Dominus College van de Dominicanen was gevestigd en dat werd in 1940 afgebroken voor de uitbreiding van het stadhuis.

De Lange Nieuwstraat begon bij het stadhuis aan de Burchtstraat, die destijds zelf was opgedeeld in de Korte en Lange Burchtstraat. De straat liep van daaruit zuidwaarts tot aan de Pauwelstraat en Oude Stadsgracht. De Broerstraat liep iets westelijker en parallel aan de Lange Nieuwstraat. Vanuit westelijke richting kwamen vanaf de Broerstraat de toenmalige Korte Nieuwstraat en Gruitberg als zijstraatjes uit op de Lange Nieuwstraat.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog, bij het bombardement op de Nijmeegse binnenstad van 22 februari 1944, behoorden de Lange Nieuwstraat en directe omgeving tot de straten in het centrum die vol werden getroffen. Tijdens de wederopbouw is het stratenplan voor het Nijmeegse stadscentrum drastisch gewijzigd, waarbij de straatnaam Lange Nieuwstraat in 1950 kwam te vervallen; dit werd nu simpelweg de Nieuwstraat.

Het archief was in 1940 al verhuisd naar de Mariënburghkapel en het gemeentemuseum, in tegenstelling tot een deel van het Nijmeegsarchief zich in Arnhem bevond, dat zwaar werd beschadigd.

### Commentaar van Fruin op Mathé's aanstelling.

Sinds 1891 bestond de Vereniging van Archivarissen. Op 16 september 1919 werd de Archiefwet feitelijk, juist twee maanden na de aanstelling van Mathé. De algemeen rijksarchivaris Fruin schreef een negatieve brief aan de Raad over de aanstelling van de onervaren Wiskunde leraar, terwijl de meer ervaren Schiedamse ambtgenoot N.J.M. Dresch hun aanbevolen kandidaat was. Op de aanbevelingen van Goossens en Holwerda werd niets geschreven, maar Fruin's schrijven was een pure belediging aan het adres van Mathé. Niet fijn voor hem.

### Archief en Bibliotheek 1919-1920.

Maar goed, Mathé ging met veel energie en gedrevenheid aan de slag, met het motto: De Nijmeegse geschiedenis zit ook in de grond. En ja, in zijn hart was Mathé meer archeoloog dan archivaris. Van de Vereniging van Archivarissen is Mathé nimmer lid geworden, na alle arrogante en kleinerende uitingen. Hij was blij met zijn nieuwe functie en ging met verve aan de slag, ook als een inmiddels ervaren archeoloog. Holwerda schreef nog wat de hoge oomes betrof er geen verder aandacht aan te besteden en spoedig te gaan publiceren: je hebt de kennis, de gelegenheid en de stof. De gewenste archiefverhuizing liet zich nog 6 jaar op zich wachten.



1920 Mathé Daniels op de Gedepudeerdenplaats.



*De gedeputeerdeplaats is een binnenplaats in het oudste gedeelte van het Stadhuis, toegankelijk vanaf de Burchtstraat via de Gedeputeerdepoort.*

De huidige toestand in het stadhuis was een en al armoe te noemen en nauwelijks toegankelijk voor publiek, zoals hij schreef in De Toestand van der Lokalen in zijn eerste jaarverslag. Ook over de opgeslagen archiefstukken in Arnhem diende naar Nijmegen te worden verhuisd. Door diverse lekkages werd die situatie alleen maar beroerder. Hij maakte zich ernstig zorgen over de opslag van archieven en opgestapelde dozen van de Bibliotheek. Een van de eerste successen van Mathé was de grondslag van de huidige bibliotheek door een totale inventarisatie en registratie, een archivaris waardig, dus toch. Helaas was in 1923 nog steeds geen goed onderkomen geregeld.

In Arnhem lagen in 1919 alleen de rechtelijke en notariële stukken opgeslagen, maar daarmee voldeed Nijmegen niet aan de wettelijke regelgeving, zoals de aanstellingsregels voor archivariissen en de opslag van DTB Doop – Trouwen – Begraven registers. Mathé wees het stadbestuur bij herhaling over dit probleem. Dit alles voelde niet goed voor Mathé, maar hij kon geen kant op wegens ruimtegebrek. Eind 1921 valt een brief bij het Bestuur op de mat van Rijksarchivaris Bodam uit Arnhem met vragen over de toestand van het archief. Mathé wordt voor het karretje gespannen om het kennelijke probleem op te lossen, hetgeen hem later ook lukt tijdens een overleg met Bodam in Nijmegen. Beide konden het goed met elkaar vinden en werd voorlopig voor 10 jaar uitstel verleend. Alleen de archieven in Arnhem moesten nog naar Nijmegen verhuizen, vanwege de vele vragen met betrekking tot de Burgerlijke Stand registers voor het Oud-Burgerrecht.

In 1923 wordt toch gevorderd de kerkregisters naar Arnhem te sturen en deze worden later getourneerd. Mathé heeft dit als een persoonlijk verlies kwestie ervaren. Het College blijkt doof voor Mathé's argumenten en doet dus gemakshalve niets.

#### **Canisius paters en het KopseVeld.**

Na de opgravingen op het Kopse Veld, welke voor een derde aan de paters toebehoorde, was het Canisius voetbalveld in slechte staat achtergelaten en eisten de paters herstel op kosten van Holwerda. Mathé werd gevraagd te bemiddelen, een moeizame weg, maar uiteindelijk overtuigde hij Holwerda van zijn wettelijke plicht.

Ook de 40 opgegraven Romeinse munten in 1913 in Strijp Eindhoven maken Mathé onrustig en levert hij op verzoek van Holwerda uiteindelijk zijn publicatie aan met vooral een wat terughoudende beschrijving over de vondsten. In de daaropvolgende jaren wordt zijn expertise gevraagd over nieuwgevonden munten. Zijn bestede tijd aan de muntenverzameling van Rolduc heeft hem dus toch het nodige geleert, ook al twijfelt hij over zijn bevindingen. Maar op de zondagen wordt daarvoor de nodige ruimte gemaakt.

Ook vraagt Holwerda hem te publiceren over de Valkhof vondsten en na lang wachten stuurt hij het resultaat na Holwerda, die hem zijn waardering aanreikt. In zijn schrijven verwijst hij ook nog zeer nadrukkelijke de vondsten van stadsarchitect Weve, die alles tot in het kleinste onderdeel had bewaard. Verder beschrijft hij de aldaar gevonden 400 stuks aardewerkscherven. Ook Byvanck was verheugd over de publicatie en keek uit naar Mathé's eigen opgravingen in het Westen van Nijmegen.

Vijf jaar heeft Mathé geschreven aan zijn publicatie over de vondsten van het Kopsse Veld, veelal tot ongeduld van Holwerda. De tragische voortgang kwam primair door de situatie en chaos in het archief en Bibliotheek, het ontbreken van steun, gebrek aan personeel en financiering, de houding het College, hun onverschilligheid tot vijandig toe, hadden aan dergelijke voortgang het nodige beïnvloed. Iedere vorm van waardering voor zijn vele werk was ver te zoeken. Mathé schreef uiteindelijk voor Nijmegen een nieuw en uniek stuk geschiedenis, wat hij feitelijk allemaal alleen moest doen.

### **De lang verwachte publicatie over Ulpia Noviomagus.**

In 1927 publiceerde M.P.M. Daniëls een belangrijk archeologisch werk over Romeins Nijmegen, waarin ook het Kopse Veld, onderdeel van het Kops Plateau, aan bod komt. Holwerda publiceerde de vijftig pagina's onveranderd.

Titel: Romeinsch Nijmegen II: Ulpia Noviomagus en tevens in het tijdschrift van Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

In dit artikel beschrijft Daniëls onder andere de vondst van vroeg-Romeins materiaal op het Kopse Veld, en met name ook over in de omgeving van de zanderij achter het toenmalige café Het Zwaantje aan de Berg en Dalseweg gevonden scherven.

Eind 1927 houdt Mathé over zijn opgravingen in het Nijmeegse een eerste voordracht van zo'n twee uur. Het Moeten Houden, noemde hij het zelf in een brief aan Holwerda, maar het werd toch een succes. Onder het gehoor waren drie professoren, vier paters Jezuïeten, twee raadsleden en de gemeentesecretaris. Er werd nog lang nagepraat en de opluchting voor Mathé was groot.

*Mathé schreef samen met zijn publicatie een begeleidende brief aan Holwerda. Het was nodig deze sinds lang drukkende last, om eindelijk ook eens na vijf jaar voor het eerst van mijn leven, rustig op reis te gaan. Het wordt tijd dat ik ook eens iets van de wereld ga zien. De bekende omstandigheden maken dat ik daarvoor van alle andere reisjes af heb moeten zien, dus ook van het jaarlijks bezoek aan Limburg en aan uw diverse onderzoekingen.*

Deze voor Mathé typische ontboezeming in de brief die het manuscript in 1927 begeleidde. Het slepend en nooit verklaard conflict met zijn overheden moet er de oorzaak van zijn geweest dat hij geen extra-verlof kreeg en zelfs geen dienstreizen mocht maken.

Vele buitenlandse collega's bezochten wel het gemeentemuseum, hij zelf ging nooit op bezoek.

Zijn eerste vakantie reis samen met Henk Vlooswijk voerde naar het Zwitserse Rhonedal. Met Henk maakte hij zijn zondagse wandelingen en gingen later vaker samen op vakantie. Deze introverte intellectueel was een der weinigen met wie Mathé in vriendschap verbonden was.

### **Zijn vriendschap met H.J. Vlooswijk.**

Met Vlooswijk ging Mathé later vaker op vakantie. Samen deelde zij de belangstelling voor archeologie. Henk Vlooswijk was hoofdredacteur bij de Gelderlander, die mede was opgericht door Mathé's vader. Hendrikus (Henk) Johannes Vlooswijk is geboren in 1880 in Montfoort.

Vlooswijk was aanvankelijk onderwijzer, maar vestigde zich op 1 november 1905 aan de Batavierenweg



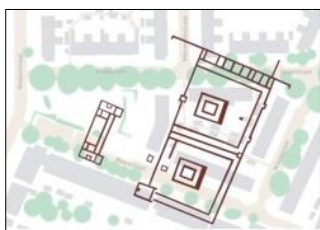
19 te Nijmegen, waarheen het gezin op 1 januari 1879 was verhuisd. Of hij direct bij De Gelderlander in dienst trad is mij niet bekend. Zeker is, dat hij bij zijn benoeming tot hoofdredacteur, er al jarenlang werkte. Hij overleed op 25 november 1941, 61 jaar oud.

Vlooswijk was een verwoed amateur-geoloog en -botanicus. Ook had hij grote belangstelling voor geschiedenis en archeologie. Hij was een groot kenner van natuur en landschap van het Rijk van Nijmegen en aangrenzende gebieden. Wanneer hij maar kon trok hij erop uit, dan dikwijls gezien in het gezelschap van de Nijmeegse gemeente-archivaris Mathé Daniëls, een gelijkgezinde natuur, met wie hij goed bevriend was. Op zijn tochten maakte hij veel foto's, waarvan hij dia's liet vervaardigen voor zijn lezingen en voordrachten. Van zijn bevindingen gaf hij o.a.

verslag in zijn krant door een reeks artikelen, getiteld 'Uitstapjes op het gebied van Natuur en Techniek' en 'Zwerftochten' door de natuur.

### 1920-1921 De tempel Ulpia Noviomagus.

Mathé heeft in die periode in het huidige Waterkwartier een Gallo Romeins tempelcomplex ontdekt. Zijn ontdekking heeft hij verscheidene malen beschreven. In de jaren rond 1999 wordt in het Waterkwartier nog meer opgegraven. Bij het 700 jaar bestaan van de stad bespreekt hij de twee gevonden tempels, maar laat achterwege dat hij de ontdekker was. Ook bij zijn lezing voor het oude Numaga laat hij zijn bijdrage niet doorklinken, daarvoor is hij te bescheiden.



In die tijd ging archeologisch onderzoek niet vooraf bij nieuwe bebouwing. Mathé deed een beroep op Weve om hem te helpen, hetgeen hij ook deed, vooral met de noodzakelijke hulpkrachten. De vondsten waren talrijk en hij sleepte bij aanvankelijk gebrek aan hulp zijn vondsten zelf naar het tuinhuis van zijn zus hospita Maria.

Weve bevestigde zijn Romeinse bevindingen en even later vindt Mathé daar ook nog een pottenbakkerij. Het blijkt een kolossaal gebouw van naar schatting 70 tot 100 meter. Maar verder geld voor onderzoek werd door de gemeente geweigerd, maar hij kreeg wel steun van de Nederlandsche Anthropologische Vereeniging en later uit de fondsen van Holwerda. Na geldgebrek betaalde hij maar zelf de kosten in samenwerking met de welwillende opzichter en deed meer male dagelijks de nodige waarnemingen en opmetingen. Ook schakelde Mathé Kam niet in omdat hij bang was dat de vondsten dan naar hem togingen en alles voor de ondankbare gemeente wilde behouden.

### 1920 Het Romeins Aquaduct.

Er werd zelfs enorm veel moeite gedaan om een echt Romeins aquaduct aan te leggen, het enige aquaduct van Nederland. Dit bouwwerk moest het legioen voorzien van schoon drinkwater vanuit de bronnen van Berg en Dal. Een technisch hoogstandje, waarvan we nu nog niet eens goed begrijpen hoe het die Romeinen gelukt is. Zelfs bovengronds zijn hier nog de sporen van te zien.

Van de Bosweg Nijmegen voert de waterleiding naar de Broerdijk, die een breed dal oversteekt. Deze dam heeft zeker deel uitgemaakt van het aquaduct. De vraag is echter of het een massieve dam is geweest, of een lage dam met daarop een houten aquaductbrug. In 1920 zag de Leidse archeoloog Holwerda in de Broerdijk een rij paalgaten van 30 cm doorsnede: mogelijk de resten van zware funderingen. Onlangs dook bij het RMO een glasnegatief op die dit verhaal bevestigt. Na de Broerdijk komt de waterleiding aan op zijn eindbestemming, de legioenplaats op de Hunerberg.



### Een leven met veel ups en downs.

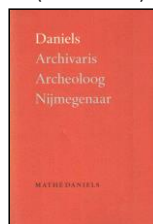
De vraag is gesteld of Daniels eigenlijk archivaris was of archeoloog. Voor hemzelf was het antwoord niet moeilijk: hij had zich gewijd aan de geschiedenis van zijn stad. De latere eeuwen daarvan konden worden bestudeerd vanuit archieven en musea, de oudste alleen door exploratie van de ondergrond. Bij zijn

benoeming heeft een befaamd archivaris zich spottend afgevraagd wat een archeoloog op een archief te zoeken had: oude documenten opdelfen soms? Het begrip bodemarchief was hem kennelijk onbekend. Mathé was later samen met nieuwe amanuensis Martens succesvol met het nodige graafwerk in en rond Nijmegen.

Archivaris Daniels was geen gemakkelijke man, niet voor zijn omgeving, niet voor zichzelf, en voor zijn neef-biograaf en naamgenoot al evenmin. Hij leefde stil en teruggetrokken, had geen gezin, en maar weinig vrienden. Wat hij meemaakte heeft hij niet teweeggebracht, het is hem overkomen. Over tegenslagen kon hij zich moeilijk heen zetten, tegen aanvallen slecht verdedigen. Weenigen hebben hem gesteund, zij deden dat uit gedeelde bezorgdheid voor het stedelijk erfgoed of uit meewarige genegenheid voor de verlegen geleerde. Op die medestanders is misschien veel aan te merken, en ook onder de tegenstrevers zijn zeker verdienstelijke mannen geweest. Ons gaat het om hun handelen jegens Daniels en de zaak waarvoor hij stond. Stilzitten was voor Mathé geen optie, gedreven zoals hij was. Ook gebrek aan financiële steun bij de opgravingen door het college, heeft Mathé voor een deel zelf de kosten van 565,- gulden gedragen. Veel geld voor die tijd. De Museumcommissie had al jaren een budget van slechts 400,- gulden per jaar en dat mocht niet besteed worden aan veldgraafwerk. Ook een verzoek om terugbetaling van zijn voorschot werd niet gesteund met een kwade reactie van burgemeester Mathon.

In 1999 verscheen het boek over het leven en werk van Mathé Daniels (1877-1952) door zijn neef en naamgenoot Prof.Dr. Mathé Daniels (1920-2008), voormalig hoogleraar aan de T.U. Eindhoven met vele bijdragen, foto's en verhalen van René Martens, zoon van amanuensis Joop Martens. ISBN 90.71509.087.

De nu geschreven en opgesteld teksten heb ik aan het boek ontleend.



De jaren 1928-1932 waren niet zo prettig voor Daniels vanwege het probleem met de Arnhemse archivaris over de potentiële overdracht van de archieven van Nijmegen en de manipulatie over zijn persoon. Voor Daniels speelde daarbij ook nog zijn hartprobleem.

#### Museum KAM 1920 – 1924.

Al in 1845 op last van de Provincie had Nijmegen een Museumcommissie, in die tijd: *Commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen, later Museumcommissie genoemd.*

Mr. C.G.J. Bijleveld.



Toen in 1919 Mathé archivaris werd bestond de Museumcommissie uit: mr. Cornelis G.J. Bijleveld, voorzitter, raadslid en advocaat, mr. F.W.A. Hütschler, agent Nederlandse Bank en raadslid, Gerard J.M. Kam, Romeins verzamelaar. In 1920 verzocht het College dat ir. J.J. Weve en Mathé lid van deze commissie zouden worden. Met name de benoeming van Kam werd als een vergissing gezien. Bijleveld, Hütschler en Kam waren lid van de Harmonie. Mathé's vader Piet Daniels was lid van Burgerlust. De omgangsstijl van Bijleveld beviel Mathé niet zo goed en was stroef. Bijleveld zag Mathé als stoorzender.

In 1906 werd Gerard Kam benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.



Besloten werd de gemeentecollectie in de door Weve gerestaureerde Mariëburgkapel onder te brengen, die in 1912 als museum werd geopend en niet naar Leiden ging zoals Holwerda graag wilde en Kam juist daarvan tegenstander was.



*1954 Het gemeentemuseum met rechts de archief werkruimte.*



Kam schonk zijn collectie van Romeins archeologische voorwerpen in 1919 met een nieuwe schenkingsakte aan de staat en liet op eigen kosten een museumgebouw in Nijmegen optrekken, waarin de collectie werd ondergebracht. De aanbesteding kwam in 1920 tot stand. De exploitatiekosten kwamen voor rekening van het Rijk.



Mathé geeft aan belangstelling te hebben als KAM's museum-directeur op parttimebasis, vooral vanwege zijn Romeinse opgravingen. De enige andere kandidaat was dr. M.A. Evelein uit Leiden, die Holwerda maar al te graag zag vertrekken. Evelein wordt directeur. Een ander probleem was

dat Mathé voor al zijn werk er alleen voorstond. Het museum had alleen de onhandige amanuensis Peperzak met twee linkerhanden.

Op 17 mei 1922 wordt het KAM museum feestelijk geopend o.a. met Mathé, linksboven op de trap.

*1951 Heropening museum KAM.*

*Midden vooraan Weve & Daniels met rechts Holwerda.*



KAM directeur Evelein tracht via het ministerie het alleenrecht over de Nijmeegse Romeinse collecties te verkrijgen, hetgeen tegen het zere been van de museumcommissie indruist, maar had zijn hand overspeeld. Holwerda bleek tevreden en had de heren in Den Haag daarvoor gewaarschuwd. Een oude vete slaapt nooit. Ook het ministerie heeft in 1924 de moed opgegeven van een nieuw landelijk museumbeleid, hoera. Voorzitter Johan Huizinga had al eerder zijn ontslag genomen.

Dhr. Gerard J.M. Kam was inmiddels in 1922 overleden.

Het KAM museumgebouw werd in de Tweede Wereldoorlog beschadigd, en het kon pas in 1951 weer opengaan.

In 1998 fuseerde het rijksmuseum KAM met de gemeentelijke Commanderie van Sint-Jan tot Museum Het Valkhof, dat in een nieuw gebouw aan het Kelfkensbos werd gevestigd. Het gebouw aan de Museum KAMstraat ging dienstdoen als archeologisch studiecentrum. In november 2008 werd de statutaire naam van Museum Het Valkhof gewijzigd in Stichting Museum Het Valkhof-Kam. Dit was het resultaat van een jarenlange procedure van de erven Kam tegen de rijksoverheid. Het museumgebouw Kam kreeg als onderdeel van Museum Het Valkhof een nieuwe bestemming als Gelders Archeologisch Centrum Museum G.M. Kam. Het is een dag in de week toegankelijk voor publiek.

Van 1949 tot 1962 was Dr. H.J.H. van Buchem Kam's directeur en beschikte hij nu over drie collecties na de toevoeging van de Canisius collectie. Van



Buchem wilde uit deze collecties een eenduidige en meer representatieve presentatie maken, maar ondervond helaas geen toestemming van Mathé als gemachtigde, die zich baseerde op de gesloten bruikleen overeenkomsten en wilde niet de nu dubbele gescheiden presentaties te verbeteren. In 1951 werd museum



KAM feestelijk heropend, waarbij ook Mathé aanwezig was.

Eind 2019 werd het archeologisch centrum tijdelijk gesloten vanwege een verbouwing en renovatie die tussen 2020 en 2022 plaatsvond. 14 december 2022 is het heropend. Het gebouw is zoveel mogelijk teruggebracht in de oude staat en voldoet nu aan de moderne eisen. Zo is het pand nu veel duurzamer en beter toegankelijk voor bezoekers in een rolstoel. Sinds februari 2024 is voormalig Museum KAM weer beperkt opengesteld voor rondleidingen voor publiek. De Romeinse collecties maken nu in 2025 deel uit van het Valkhof museum.

#### **Mathé - Een leven tussen roem en tegenslag, 1920 -1928.**

De vraag is gesteld of Daniels eigenlijk archivaris was of archeoloog. Voor hemzelf was het antwoord niet moeilijk: hij had zich gewijd aan de geschiedenis van zijn stad. De latere eeuwen daarvan konden worden bestudeerd vanuit archieven en musea, de oudste alleen door exploratie van de ondergrond. Bij zijn benoeming heeft een befaamd archivaris zich spottend afgevraagd wat een archeoloog op een archief te zoeken had: oude documenten opdelen soms? Het begrip bodemarchief was hem kennelijk onbekend. Mathé was samen met Martens succesvol met het nodige graafwerk in en rond Nijmegen.

In die tijd had het B&W College ook weinig belangstelling getoond. Aan Mathé om de archieven en bibliotheek op orde te krijgen uit de chaos aldaar. Zo gedreven als Mathé was wist hij ook her en der verspreid raadsbesluiten met bijlagen, die verloren waren beschouwd en de jaargangen van R.K. de Batavier, de voorloper van de Gelderlander 1948, te achterhalen periode 1843-1945. Deze publicaties zijn later ook gedigitaliseerd.

Doordat Mathé alleen was moest hij zaken waar hem vragen werden gesteld zelf beantwoorden, bezoekers rondleiden, afschriften maken, zonder kopieerapparaat en leges innen. Veel vragen gingen over de familie door amateur genealogen, zoals ook de claims over het Oud-Burgerschap. Dit werk werd door Mathé als inferieur ervaren en vergde veel te veel werk.

Mathé als archivaris had niet veel op met de groeiende generatie familie onderzoekers. Het was destijds bedoeld als bewaring en niet om aan jan en alleman ter inzage te geven.

Mathé heeft later ook zijn familiegeschiedenis aan beide zijde onderzocht. Nu in 2025 zijn er duizenden amateurs mee bezig, zoals ondergetekende hele familielijnen heeft onderzocht o.a. als nazaat van de hertogen van Gelre, tak Hoenselaer halfbroer van Graaf Otto II van Gelre en Zutphen, die begraven ligt op Gravendaal bij Goch Duitsland.



Een andere inventarisatie betrof de rekeningen van de Rentmeester der Geestelijke Goederen vanaf 1519 uit de tijd van Prins Maurits.

#### **Burgemeester Mathon & B&W versus commissie secretaris Mathé.**

Burgemeester Mathon was in de begin jaren vanaf 1920 Mathé niet bepaald goed gezind, mede doordat Mathé in het jaarverslag 1925 een kritische toonzetting had over wat niet of slecht was geregeld met de behuizing en grote gobelindoeken in het stadhuis en slecht onderhoud niet alleen op het stadhuis. Ook Mathon's uitspraken over de Mariëburgkapel, afbraak had eigenlijk een mooi plein kunnen opleveren. Buylinck schrijft aan Mathé Mathon's houding niet te serieus te nemen, zo tracht hij zijn problemen te omzeilen.



*1911 B&W Nijmegen - Mathon, met rechts vader Daniels en van der Waarden.*

Ondanks herhaalde verzoeken van Daniels om aanpassing van de archiefregelgeving werd zowel door Mathon als B&W nagenoeg geheel genegeerd en werd Mathé zelfs buiten de briefwisselingen met Den Haag gehouden, terwijl Mathé vreesde voor het verlies van alle Nijmeegse collecties, door B&W's nalatigheid. Zoals al eerder vermeld had het bestuur feitelijk weinig interesse in het werk van Mathé. Buylinck was de enige die zich wel betrokken voelde.

In 1927 vraagt Holwerda Mathé na de tegenwerkende houding van het College of hij in Leiden conservator wil worden na het overleiden van Albert Remouchamps en met daar wel voldoende financiële middelen. Uit dit wat impulsieve aanbod blijkt wel het vertrouwen en respect voor Mathé's werk en zijn tomeloze inzet. Hij schrijft echter te zeer aan de Nijmeegse geschiedenis verknocht te zijn en zijn belofte bij zijn aanstelling als archivaris zichzelf had beloofd te blijven en volgens Goossens had hij ook geen aspiraties om hogerop te komen, het ging hem niet om status, daarvoor was hij te bescheiden.

In 1928 wordt B&W gelast door Rijksarchivaris Martens per direct terugzending van alle archieven die eigendom van het Rijk zijn en wordt Mathé door hem stevig daarover aangesproken, terwijl hij door B&W volstrekt buiten betrokkenheid was gesteld, maar nu wel alle schuld krijgt door Martens en ter verantwoording wordt geroepen, terwijl B&W alle correspondentie negeert.



*1930 Trouwkamer Nijmegen.*

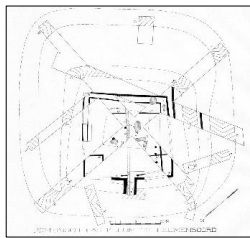
Ook in 1935 werd zijn verzoek om extra geld door B&W afgekeurd. Hij moest het zelf maar gaan betalen. Waardering voor zijn unieke opgravingen, ho maar. Ook de Museumcommissie opmerkingen over het stadhuis en het bestuurlijk vandalisme bij de Latijnse school kreeg weinig waardering, totdat burgemeester Mathon koningin Wilhelmina in 1926 langs alle obstakels door een

onordentelijk stadhuis moest leiden.

### Ontdekking Castellum in Heumensoord.

Mathé krijgt in 1927 wat scherven aangeboden die waren gevonden op Heumensoord en herkent het als Romeinse scherven en licht Holwerda in om verder onderzoek te doen uit een van zijn fondsen als Rijksarchivaris. Tussen 1927 en 1931-1932 na het vinden van de vierde-eeuwse scherven wordt gegraven en komt allengs het Castellum in zicht. Weer een succes van Mathé met alle steun van Holwerda. Zij legden een militaire versterking bloot met een houten palissade van 18 x 18 meter. Daarbinnen stonden enkele gebouwtjes en (waarschijnlijk) een grote toren in het midden, de eigenlijke 8 meter hoge wachttoren. Er omheen lagen twee grachten, de binnenste van 24 x 24 meter en de buitenste van 38 x 38 meter. Of deze twee grachten uit dezelfde periode of verschillende periodes stammen, is onduidelijk. De plek van de wachtpost en de grachten zijn overigens weer zichtbaar gemaakt ten zuidwesten van zweefvliegveld Malden.

*1931-1932 Ouderwets graafwerk in Heumensoord.*



*Opgravingsplattegrond Holwerda 1933.*

Het Heumensoord staat met een dikke stip op de Romeinse kaart dankzij de hier gevonden militaire wachtpost. De wachtpost lag aan de belangrijke Romeinse snelweg van Tongeren via Maastricht naar Nijmegen. Hoewel deze weg al dateert uit het begin van de eerste eeuw, stamt de wachtpost waarschijnlijk pas uit het eind van de derde eeuw. Eerder was ook niet nodig, want daarvoor was het twee eeuwen lang vrede. De bouw van de wachtpost zal te maken hebben met invallen van de Franken. In de vierde eeuw is de wachtpost nog een of twee keer herbouwd, tot deze rond 380 door brand werd verwoest.



### 1931 Het Bataafse dorp.

Hoog aan de Berg en Dalseweg heeft herberg het Zwaantje gestaan. De eigenaar had ook een zandgraverij waar nogal eens scherven en munten werden gevonden. Mathé bezocht al vanaf 1931 vaak het terrein, vanaf 1935 ook vaak in gezelschap van Kees Kokke, een geschiedenisstudent en oomzegger van de herbergier.

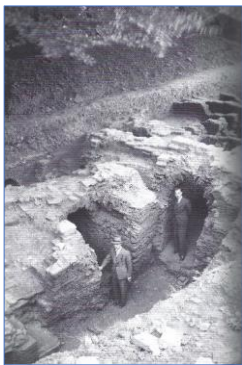
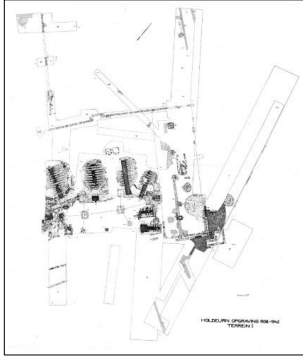
Het jaar erop heeft Holwerda gevonden wat Mathé een primitieve nederzetting noemde, hetgeen Holwerda een Batafaasch dorpje noemde. Mathé heeft de vondsten beschreven, zowel voor als na Holwerd's onderzoek, echter zonder de vindplaats te beschrijven.



### Ontdekking van de steenovens aan de Holdeurn.

In 1937 toen amateurs de plek opnieuw hadden ontdekt, Mathé was er in 1930 al eerder mee bekend en moedigde Holwerda aan verder onderzoek te doen. Hij sprak daarbij over de vondst van een pottenbakkerij. Ook Kam directeur Evelein had kennelijk ook al enig graafwerk daar gedaan. Mathé laat ter plaatse foto's maken en stuurt deze naar Holwerda.

Om aan de enorme behoefte aan baksteen te voldoen, bouwden de Romeinen grote steenovens, zoals hier op de Holdeurn in Berg en Dal. Voor de bouw van de ovens en het bakken van de stenen werden militairen ingezet van de nabijgelegen legioenplaats in Nijmegen-Oost. Door de omvang van het complex en de enorme hoeveelheid gebakken tegels en dakpannen staat de Holdeurn bekend als de eerste fabriek van Nederland. In anderhalve eeuw zullen de Romeinen hier naar schatting miljoenen producten hebben gemaakt. Archeologen vinden ze terug langs de hele Neder-Germaanse Limes, van Katwijk aan Zee tot voorbij Bonn in Duitsland.



1938-1942 Ingang ovens Holdeurn. Rechts mogelijk Kees Kokke.

Op terrein II vonden Holwerda en Braat de contouren van een gebouw van 45 x 48meter.

### Zijn veelzijdige zwager Henk Wiegersma.

Mathé's zus Nelly was in 1917 getrouwd met de Deurnse arts Henk Wiegersma (1891-1960). In dat jaar heeft Mathé zijn zwager rondgeleid over de Kopse Hof. Hij was getroffen door het enthousiasme van Mathé, die hij tot dan alleen maar kende als de stille leraar uit Rolduc en af toe sprak als hij op bezoek was in Nijmegen.

Niet ver van waar de beroemde Deurnse Gouden Helm in 1910 was gevonden, brachten al gauw mensen hem allerlei gevonden prehistorisch materiaal. Hij was te druk met zijn praktijk, maar bleef verzamelen en las erover wat Mathé hem toestuurde en kocht zelf literatuur over oudheidskundige onderzoekers waaronder Mathé.



Met Kerstmis in 1922 heeft Mathé in Deurne doorgebracht en samen met Henk een grafheuvel bezocht waaruit al het een en ander werd geborgen. Henk kocht meteen het perceel op en begon gedreven te graven. De vondsten gingen naar Mathé voor nader onderzoek. In 1923 bezocht Mathé samen met Henk een opgraving van Holwerda, die al eerder met hem had kennisgemaakt. Zo werd de huisarts nu ook archeoloog.



Eind 1924 gaat Henk plotseling en als een bezetene tekenen en schilderen en maakte in 1927 zelfs van Mathé een portret en nodigde allerlei schilders, beeldhouders en dichters in zijn huis uit. Henk genoot van alle aandacht.

*1950 Mathé in Deurne met zus Nelly.*

Hendrik Josephus Maria (Henk) Wiegiersma was een Deurnese huisarts, tekenaar, kunstschilder, amateurarcheoloog en schrijver. Zijn bijnaam



*Henk en Nelly.*

was De Wieger.

Dokter Wiegiersma genoot als arts een grote, zij het ook omstreden, reputatie. Hij was niet alleen dorpsarts van Deurne, maar een nationaal bekend geneesheer. Mensen kwamen zelfs van over de grens naar Deurne om een beroep te doen op zijn geneeskunde. Na een kennismaking begin jaren twintig met Moissy Kogan, Ossip Zadkine en Otto van Rees, de laatste bewoonde destijds het Klein Kasteel, begonnen de artistieke talenten van Wiegiersma te ontluiken. Tegenwoordig wordt hij beschouwd als de grootste kunstenaar die Deurne rijk is geweest, en een van de belangrijkste van Peelland. Behalve als kunstenaar stond hij ook bekend als kundig arts.

#### **De waarderingen: allebei een eigen straatnaam.**

De Daniëlsweg in Nijmegen is in 1954 genoemd naar Mattheus Petrus Maria Daniels (Mathé Daniëls) die in Nijmegen gemeentearchivaris was. Het Daniëlsplein is in 1992 genoemd naar de Daniëlsweg. De Hendrik Wiegiersmalaan in Rosmalen en de H.J.M. Wiegiersmastraat in Waspik zijn genoemd naar zijn zwager. Arts en schilder Hendrik Josephus Maria Wiegiersma (1891-1969) was getrouwd met Petronella (Nelly) Johanna Antonia Maria Daniels (1892-1962). Hun zoon Friso Wiegiersma (1925-2006) is de tekstschrijver van het nummer Het Dorp van Wim Sonneveld. In 2008 kreeg het pad naast zijn ouderlijk huis in Deurne de naam Het tuinpad van mijn vader.



Henk wist dat Mathé het wonen bij zijn bazige zus Mies en zijn stuurse vader hem niet echt gelukkig maakte. In 1925 heeft Henk het voor Mathé mogelijk gemaakt een eigen huis te kopen, hij was dus een man van het grote gebaar. In het voorjaar verhuisde Mathé naar de Berg en Dalseweg 30 in een groot huis, eigenlijk te groot voor hem en een huishoudster.

Het huis stond vol met boeken, schilderijen en zijn sigarenrook. Hij woonde daar tot zijn overlijden.

De verhuizing viel samen met de herinrichting van het archief in het stadhuis. Holwerda maakte zich zorgen en vroeg Wiegiersma of er iets aan de hand was. Mathé was vaak te vinden in Deurne en had een hechte band met zwager Henk o.a. over alle archeologische vondsten.

#### **Eindelijk verlost van burgemeester Mathon.**

Ondanks het gevoelige verlies in 1928 het archief had geleden, zag Mathé een betere toekomst tegemoet sinds zijn bestuurlijke dwarsliggers Mathon en Van der Waard van het toneel waren verdwenen, eindelijk. Met opvolger burgemeester Steinweg en wethouder Kroontjes kon hij eindelijk zijn zo gewenste vorderingen maken, samen later na de aanstelling van Martens als vakbekwaam restaurateur.

In overleg met Kroontjes en op verzoek van Mathé werd eindelijk de stadsbibliotheek op de agenda geplaatst, nadat de besprekingen met de bibliothecaris van de universiteit waren afgesprongen. De ca. vijfduizend banden bleven in eigendom, maar werden uitgeleend aan de hoofdbibliotheek en was Mathé gelukkig vrijgesteld van deze beheertaak volgens door hem opgestelde condities. Nu kon hij eindelijk op zoek naar nieuwe geschikte ruimte.

Ook voor de Museumcommissie kwam eindelijk gesteund door Kroontjes in 1929 een dubbel budget van nu 8.000,- gulden tot stand voor de benodigde aankopen. In datzelfde jaar was voor het museum een legaat van voorganger Van Schevichaven vrijgekomen. Nu kon worden gedacht aan nieuwe kasten en vitrines. Voor de steeds in hoeveelheid toenemende bodenvondsten was in het museum geen ruimte en dus maar opgeslagen in huize Mathé aan de Berg en Dalseweg.

De enige onhandige goed bedoelde bediende Peperzak was een zorgelijke en gevaarlijke combinatie, maar ging in 1931 eindelijk met pensioen en overleed nog dezelfde week. De gemeente wilde hem laten opvolgen door al even onhandige afgekeurde employee van de Gemeentereiniging. De commissie en Mathé maakte ernstig bezwaar en zochten een echte geschikte kandidaat en dat werd in 1932 Joop Martens, over wie Mathé al gauw lyrisch sprak en schreef eindelijk na twintig jaar gemis een passende hulp.

Lof kwam ook van Holwerda: een krachtdadige hulp en kundig restaurateur. Martens kwaliteiten blijken voorts uit een afgeslagen uitnodiging aan hem om over te stappen naar het Rijksmuseum, maar Martens bleef Mathé trouw. Zij werden zelfs privé vrienden.

#### **Het zilveren jubileum van Holwerda.**

In 1929 vierde Holwerda zijn 25 jarig jubileum in Leiden. Daniels en Goosens waren uitgenodigd en reisde op eigen koste af naar Leiden.



#### **Het 700 jarig feestje van Nijmegen.**

In de zomer van 1930 is Nijmegen 700 jaar stad en wordt Mathé in allerlei kwesties om advies gevraagd. Voor Mathé was het een dwaasheid feest te vieren zonder rekening schap te geven van de geschiedenis. Hij bleef er weg. Hij vond geen feitelijke bevestiging van de aannames van rechten in 1230 en reageerde stevig op het artikel in de Gelderlander. Zijn vader en wethouder overleed datzelfde jaar.

Over de Romeinse periode heeft hij in een omvangrijk artikel over drie dagen verspreid in de Gelderlander gepresenteerd. Een officieel hoogtepunt was de feestzitting van de gemeenteraad in de Vereniging. Eigenlijk was Mathé's feestrede een preek en heeft hij de gemeente feitelijke geloofswaarheden voorgehouden.



Wat onverwachts heeft hij zijn lezing afgesloten met een beroep op de restauratie van het spoorwegmonumentje aan de Kelfkensbos. Hij had gelijk, maar daar bleef het bij.

#### **1930 Nieuwe bezetting Museumcommissie.**

Ook het ontbreken van aandacht door de gemeente aangaande historische gebouwen en monumenten was een doorn in het oog van Mathé, waarbij tevens de Museumcommissie nergens bij werd betrokken. Bijleveld toonde weinig interesse, Hütschler was vertrokken en Weve was al te oud geworden, en dus kwam alles op Mathé zijn bordje. Op verzoek van hem kwamen jhr.dr.s. Van Rijckevorsel en dr. F. de Waele de Commissie versterken. Van Rijckevorsel, kunsthistoricus, zou vooral de monumenten en schilderijen onder zijn hoede nemen. Hun relatie bleek later niet bepaald vriendelijk meer.

Samen brachten zij een bezoek aan Holwerda in Leiden, nu niet eens op eigen kosten, maar als dienstreis. Ook was Mathé blij met de komst van dr. De Waele sinds 1928 lector aan de R.K. Universiteit. Zijn opdracht was klassieke archeologie, waarmee hij zijn sporen had verdiend in Griekenland. Voor Mathé leverde dat het bewijs dat oudheidkunde nu officieel geworteld was. Niet lang daarna werd De Waele benoemd als buitengewoon hoogleraar.

Van zijn boek *Noviomagus Batavorum* moet eigenlijk veel bijdragen beschouwd worden als afkomstig werk van Mathé, maar bevatte te weinig waardering volgens Brunsing en anderen, maar Mathé had ter wille van de goede zaak steeds gezegd: Houd mij erbuiten.

#### **De pijnlijke en sombere jaren 1931 - 1935.**

De laksheid van het College over het volledig ontbreken van de voorgeschreven regeling over archieven, kwam volledig ten onrechte op het bordje van Mathé terecht, terwijl het juist hij was die bij herhaling de gemeente en met name Burgemeester Mathon wees op hun gebrekkige en nalatende houding. Antwoord van Mathon: bemoei je er niet mee, ik leg je het verbod op. Maar de Rijksarchivaris beschuldigde geheel ten onrechte alleen Daniels. Holwerda, geheel op de hoogte gebracht, schrijft naar de Burgemeester en Rijksarchivaris en verdedigt Mathé in alle opzichte. De Rijksarchivaris was op geheel iets anders uit: Het Nijmeegs bezit en misbruikte op ongekende wijze zijn positie, walgelijk.

Holwerda was oprecht verontwaardigd over de aanmatigende houding tegenover een zo vakbekwame en energieke archivaris. Het hele gebeuren buiten zijn invloedssfeer trof Mathé behoorlijk.

### 1938 Het Gemeentemuseum.

Wat wel degelijk op de achtergrond speelde waren de belangen van de Arnhems Gelderse Rijksarchivaris, die maar al te graag de Nijmeegse collecties en eigendommen naar Arnhem wilde laten verhuizen en daarmee Mathé heel bewust in een kwaad daglicht etaleerde. Machtsmisbruik ten top en belangen vloeien hier samen ten koste van Mathé.



Ook het volledig negeren van de Nijmeegse Museumcommissies was kennelijk een bewuste keuze vanuit de Vereniging Gelre, waar ook Kam's Evelein zijn onvrede kon etaleren. Het alles was een ongekende agressieve aanpak vanuit Arnhem, gewoon schandelijk, ook als afrekening moment naar Holwerda, die Mathé had geadviseerd als directeur van museum KAM en niet zijn oud Leids medewerker Evelein, waarmee hij geen goede relatie onderhield. Ook twintig jaar later met een vredelievende Kam directeur Van Bruchem wordt door de Arnhemse stichting alsnog het vuurtje weer opgestookt, arrogantie ten top uit het protestante Arnhem tegen het katholieke Nijmegen.

In 1932 wordt jaren later wethouder Krootjes aan de kwestie heinnerd en neemt eindelijk zelf contact met Mathé op over hangende aangelegenheden. Dit is eerste keer dat Maté vanuit het College wordt geraadpleegd en bij de zaak wordt betrokken, maar hij was al te diep beledigd door de houding en aannames van wel direct betrokken overheid bestuurders, hij had zijn vertrouwen in hen al lang verloren, ondanks zijn respect tijdens zijn opvoeding voor bestuurders.

In die en mogelijk door het aangedane onrecht wordt bij Mathé een hartkwaal vastgesteld, die mismoediger en prikkelbaarder heeft gemaakt dan hij al was. Het overlijden van zijn vriend en trouwe metgezel Goossens trof hem ook nog. Als reactie op het aangedane onrecht biedt Holwerda Mathé aan zijn opvolger te worden van het op te richten Peadologisch Instituut. Ook de afbraak van historische gebouwen door gemeente gaat Mathé veel te ver, zoals de potentiële afbraak van het Besiendershuis. Ook voormalige Rijksmonumenten blijken plotseling van de lijst te zijn gehaald.

Foto Frank Havermans.



Al in 1927 besprak Mathé met Krootjes het Besiendershuis en later nog met Oscar Leeuw, lid van Rijksmonumenten commissie. In 1932 stopt Mathé met zijn jaarverslagen, die volgens hem toch niet werden gelezen door het College. Daarmee komt een stuk geschiedschrijven te vervallen. Een andere factor is dat de Museumcommissies jaarlijks werden gekort tot zelfs 250,- gulden per jaar. Ook werden in 1935 en 1937 ook salarissen gekort, hetgeen pas wijzigde in 1945.

### Overdracht gemeentelijk Romeins bezit naar Museum KAM, 1935 – 1939.

Door alle bezuinigingen in jaren 1930 en later, komt het salaris van directeur Evelein te vervallen. Hij vertrekt weer terug naar het Rijkspenningkabinet. Holwerda biedt aan naast Leiden de zorg over het museum KAM op zich te nemen en wordt directeur, zolang hij dat wil. Er volgde overleg om de beide Romeinse collecties samen te brengen op bruikleenbasis in museum KAM. Als tegenprestatie kreeg het Gemeentemuseum de overige niet Romeinse verzameling van Kam. Ook Leiden kreeg dubbele objecten in bruikleen. Mathé besluit zonder commissievoorzitter akkoord te gaan. Het deed hem wel pijn na zolang en zorgvuldig de verzameling had gekoesterd. Ook Mathé's zwager Wiegersma in Deurne werd door Holwerda op de hoogte gebracht. Het gemeente- bestuur had bedacht dat de kosten maar ten laste van

het Rijk diende te komen. Uiteindelijk ging de Raad met de kosten akkoord. Holwerda werd helaas ziek en gaf aan dat Mathé bereid was zijn taak over te nemen.

Op 10 juni 1937 is het museum KAM heropend. Holwerda noemde in zijn korte toespraak, dat Kam's droom als stichter nu werkelijkheid was geworden. De nieuwe inrichting was het werk van Mathé, die Holwerda tijdens zijn ziekte had vervangen. Als waardering voor de tomeloze inzet van Mathé werd hij door Holwerda bekroond met de benoeming tot Ridder van Oranje-Nassau, een meer dan verdiende loftuiting. Mathé was blij met deze erkenning voor zijn werk en inzet in de achterliggende moeizame jaren.

Bijzonder was het feit dat de eerder door Evelein geleende Arnheems Romeins collectie werd direct teruggevorderd door de Heren van Arnhem, gewoon broodnijd.

Eind 1938 ging Holwerda met pensioen en verhuisde direct naar Nijmegen samen met zijn trouwe metgezellin Ria den Boesterd. Vanwege de dreigende oorlog, werden alle kostbare stukken opgeborgen van beide musea en werd Mathé tot gemachtigde benoemd.



*Joop Martens bij de bunker.*

### **1935 Oprichting Vereniging NUMAGA.**

In overleg met de Museumcommissie werd einde 1935 de Vereniging NUMAGA opgericht, die anno 2025 nog steeds bestaat. Zelf beschik ik over alle publicaties sinds het begin tot nu toe. Mathé werd penningmeester in het bestuur samen met de enthousiaste student Kees Kokke, die ook de naam had bedacht.

### **1935 Kwestie De Waele.**

Hoogleraar De Waele was op verzoek van Mathé lid van de Museumcommissie geworden. Dit bleek achteraf geen gelukkige keus, De Waele volgde geheel zijn eigen koers en zijn studenten zorgde alleen maar voor chaos en negeerde amanuensis Martens als die het met hun houding niet eens was.

Daarnaast startte De Waele een eigen collectie op de universiteit dat in 1937 als het Universiteit museum feestelijk werd geopend. Mathé was het met dit initiatief niet eens en kwam ook niet naar de opening. Van de havenmeester kreeg De Waele ook alle gevonden antieke voorwerpen waarin hij ook zelf handelde en verkregen van schippers en baggeraars.

### **Het nieuwe Belvoir Kunstmuseum.**

Een ander initiatief van Jan van Rijckevorsel was het legaat aan schilderijen van de Verheijen Collectie dat volgens Mathé niets met Nijmegen van doen had. Alleen Mathé en Rijckevorsel hadden de schilderijen

gezien. Het door de Gemeente voor 79.000,- gulden aangekochte Belvoir pand zou het Nijmeegs Kunstmuseum moeten worden.

Huize Belvoir, werd gebouwd aan de Batavierenweg in 1906 in opdracht van margarinefabrikant Anton Jurgens. In de volksmond stond de villa hierdoor beter bekend als de botterflood. Het pand werd bij de bevrijding in september 1944 volledig verwoest.



Mathé bleef tegenstander, de burgemeester voorstander. In 1938 passeerde de stichtingsakte. Een jaar later is de eerste en tevens de laatste tentoonstelling gehouden. Mathé heeft nog diverse male met de wethouder opvolger van Kroontjes gesproken over de toestanden in de Museumcommissie. Bijleveld, De Waele en Rijckevorsel waren voor hem onbereikbaar en namen zelf een vijandige houding aan.

#### **Het einde van Museumcommissie.**

Daaropvolgend pleegde burgemeester Steinweg met Rijckevorsel een bestuurlijk overval op de Museumcommissie, regelde een nieuw reglement met bestuurlijke ambtenaren. Het gevolg was het einde van de commissie en werd de Monumentencommissie een feit. In de zomer van 1939 heeft Mathé deze commissie verlaten. Door de uitbreiding van het stadhuis diende opnieuw het archief en Bibliotheek te verhuizen, nu naar de Mariëburgkapel. De jonge student Kees Kokke was de steun voor Mathé daarbij. De Romeinse collectie was al verhuisd naar museum KAM. Ook de oorlogsdreiging vroeg om beschermingsmaatregelen. Vanwege de verbouwing van het stadhuis stelde Rijckevorsel voor de schilderijen van het Stadhuis uit lenen aan het Belvoir Kunstmuseum. Mathé was volledig gepasseerd en beschouwde de werkwijze als een oorlogsverklaring aan hem. De oorlog in 1942 veranderde alles en dreigde de collecties in Duits handen te komen. Mathé maakte zich ernstige zorgen daarover.

In 1942 gaat Mathé met pensioen, formeel tot 1950. Hij blijft op allerlei wijze betrokken bij de geschiedenis van Nijmegen en wordt gemachtigde van de museum KAM collectie. Ook de opgravingen in het verwoeste Nijmegen volgt hij op de voet.

Hij heeft nu eindelijk ook meer tijd om aan zijn Kanis project over Petrus Canisius te werken.



Intussen speelde nog een andere kwestie over de twee votiefstenen uit Echternach, waaraan Mathé als enig gemachtigde uiteindelijk zijn toestemming geeft. Na de oorlog komen de stenen weer terug en vandaag de dag te vinden in het Valkhof museum.

Ook archivaris De Jong ontvangt Romeinse vondsten, die eigenlijk bij museum KAM diende terecht te komen, maar De Jong had andere belangen en gunde Mathé en Holwerda deze stukken niet, pure revanche van hem na alle voorafgaande slechte verhoudingen.

Na het bombardement in 1944 lag de stad in puin en zou juist nu archeologisch grondonderzoek gedaan kunnen worden. Mathé stond buiten al het strijdgevoel, maar was bijna dagelijks in de stad te vinden die hem zo aan hart ging en geen kaart nodig had, hij kende immers alle verdwenen straten.

*1946 Mathé in de  
Bloemerstraat.*



Mathé wilde graag samen met amanuensis Martens de puinhoop in Museum KAM opruimen, omdat volgens hem de Mariënburghkapel met vakantie was. Martens stelde dat archivaris De Jong dat zelf maar moest doen. Hij heeft Kam bezocht samen met Boeren en Martens. Toen zij daar waren belde Holwerda en vroeg De Jong aan lijn met de boodschap dat De Jong daar niks te zoeken had en tevens dat hij niet ter zakekundig was. De Jong noemde tegenover de burgemeester Holwerda een Germanoviel wat ver beneden peil was, evenals andere badinerende opmerkingen over hem. B&W tikte daarop De Jong op de vingers en zijn grieven zakelijk achterwege te laten. De Jong verbood Martens geen enkel contact met museum KAM meer te mogen hebben. Op 1 september 1948 krijgt de 75 jarige Holwerda eervol ontslag zonder feestje.

Alle vondsten onder leiding van vriend Brunsting uit Leiden gingen naar het Gemeentemuseum. Martens bleef Mathé als loyaal oud-collega volledig op de hoogte houden van alles wat binnenkwam en trok zich niets aan van De Jong, hij vond dat een privé kwestie.

#### **Het Kanis project: 1917 - 1947.**

Mathé deed er dertig jaar met grote tussenpauze over te publiceren over zijn zoektocht naar Petrus Canisius. Zijn voorlopige geslachtslijsten Kanis stuurde hij in 1947 ter lezing aan Frans van Hoeck sr, geschiedenis leraar en beheerder van de Romeinse Canisius collectie. Frans was ook medeondertekenaar van de oorkonde aan Mathé. Twee jaar later sloot hij het 150 pagina's dikke manuscript. Zijn zus Maria heeft gehoopt dit werk ongewijzigd te kunnen laten publiceren en nam contact op met Hamers, Brinkhoff en Kokke, maar dat viel niet mee. In 1961 was de tekst gereed, helaas voorzien van veel aanvullingen en voetnoten. Door gebrek aan financiële middelen kwam in 1971 een einde aan het project. Maria was inmiddels al overleden. Het manuscript en publicatietekst bevindt zich in het gemeentearchief.

## De Romeinse villa op de Jansberg.



Archeologisch onderzoek op de Jansberg bracht een complete plattegrond aan het licht en maakte het mogelijk bovengronds de vorm van de Romeinse villa driedimensionaal weer te geven. Met schanskorven en een buisconstructie zijn de contouren van de Romeinse villa zichtbaar gemaakt.

### Onderzoek

In de 19e eeuw bleek het terrein bezaaid met Romeins bouwpuin. Omwonenden gebruikten dit voor hun eigen huizen. Baron Verschuer, de eigenaar van het terrein, vond in 1863 naast Romeins bouw materiaal ook stukken vloer. In 1931 volgde een wetenschappelijke opgraving door Holwerda archivaris van het Rijksmuseum voor Oudheden.

Zo krijg je een indruk van het omvangrijke gebouw dat hier ooit stond, wel 84m breed. De villa ligt op een kunstmatig, vlak terras op de rand van de Nijmeegse stuwwal bij de Plasmolen. Hij is gebruikt vanaf het begin van de 2e eeuw tot halverwege de 3e eeuw. Vrij snel na het vertrek van de bewoners wordt het gebouw gesloopt.



### Landbouwbedrijf.

Deze Romeinse villa was zowel een landbouwbedrijf als een aangenaam buitenverblijf. De villa was voorzien van alle denkbare comfort. Er waren vloerverwarming, een badhuis, muurschilderingen, mozaïekvloeren en een hoge ontvangsthal. Voor het gebouw was een lange zuilengalerij. De eigenaar zal een belangrijke man geweest zijn, mogelijk een hoge officier of magistraat uit Nijmegen.

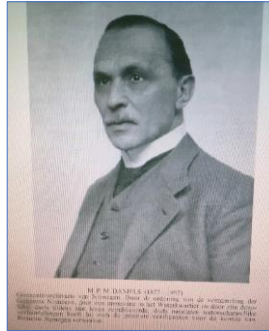
### Geschiedenis herleeft vanaf 2006.

Bijna 2000 jaar later is het plateau helemaal bebost geraakt en is er weinig zichtbaar van het vroegere gebouw. Schatgravers slaan hun slag en wortels van de bomen dreigen de funderingen van de villa te vernielen.

Ter bescherming zijn in 2006 de ondergrondse resten geconsolideerd. Tegelijkertijd is de geschiedenis bovengronds weer zichtbaar gemaakt.

#### **Tenslotte.**

*Mathé Daniels heeft een grote bijdrage geleverd aan de Romeinse geschiedenis van Nijmegen, een moeizame en vaak frustrerende weg door alle tegenwerking vanuit B&W en de Arnhemse Rijksarchivaris. Hij moet behoorlijke pijn hebben gevoeld hoe hij vaak werd behandeld door de vaak vijandige houding van de bobo's. Zijn kracht haalde hij dan uit de vele bevriende deskundigen om hem heen, waarbij Holwerda, Goossens, Weve, oom Frans en Martens hem altijd hebben gesteund. Mijn waardering voor hem heb ik getracht nu te beschrijven, hij ruste in vrede, groet René.*



In de nacht van 2 mei 1952 is Daniels overleden en bijgezet in het familiegraf aan de Daalseweg: Vak23, rij 4, graf 7.

Familie keldergraf tekst staande steen: PIET M.C.M. DANIELS 10-6-1898 + 30-7-1914 # JOANNA M. DANIELS-SENGERS 10-2-1851 + 3-12-1920 # PETRUS J.F. DANIELS 22-10-1845 + 4-2-1930 # MATTHEUS P.M. DANIELS 1-10-1877 + 2-5-1952.

#### **Amanuensis & restaurateur Joop Martens (In dienst 1932-1956).**

Door de financiële crisis van 1929 liep het werk in de Ziekerstraat 65 van zijn vader terug, waar hij werkte als lijstenmaker en restaurateur van te verkopen schilderijen, maar in 1932 kreeg Martens gelukkig een aanstelling als amanuensis bij het Gemeentemuseum, destijds gevestigd in de Mariënburghkapel. Hier heeft Martens tot zijn pensioen gewerkt. Naast het prepareren van opgegraven Romeinse potten en kruiken heeft hij ook internationaal naam gemaakt als hersteller van o.a. oude en kostbare olieverfschilderijen zoals o.a. Rembrands, vaak in opdracht van het Rijksmuseum in Amsterdam.



In die tijd waren nog niet de technieken beschikbaar zoals heden ten dage en was het vaak een hele klus om oude vernislagen te verwijderen of beschadigde schilderijen met door hem gemengde oude verftechnieken te herstellen, maar Martens wist er uitstekend mee om te gaan.

Zijn baas en vriend was archivaris en archeoloog Mathé Daniels, waarmee Martens het uitstekend kon vinden. Samen hebben zij heel wat opgravingen verzorgd, waar Martens van alle gevonden scherven dan weer fraaie potten wist te maken met o.a. de hulp van Paad. Er waren in die tijd ook spanningsvelden rondom o.a. museum KAM en de Romeinse collectie van het Gemeentemuseum, waarbij Martens altijd getrouw Daniels is blijven steunen.

Martens volgde dus in 1932 dhr. Peperzak op die met pensioen ging als amanuensis op voorspraak van Daniels, zij het vooralsnog voor een jaar. Dat Daniels verrukt was met deze aanstelling blijkt wel uit zijn schrijven "...na twintigjarig gemis aan passende hulp kan nu met het werk goede voortgang worden gemaakt, dankzij den ijver en veelzijdige vaardigheid van den nieuwe amanuensis". Later heeft Daniels een vaste aanstelling voor Martens bereikt. De restauratie, de inventarisatie en de gehele museumcollectie ging Martens aan het hart, evenals de opgravingen in en rondom Nijmegen. Lof voor Martens kwam ook van Holwerda voor deze krachtige hulp en kundige restauraties.



Martens had zijn werkplaats naast de werkkamer van de archivaris, waar hij van de vele scherven weer fraaie potten en kruiken wist te maken, een echte uitdaging uit de honderden scherven. Op 3 oktober 1956 vierde Martens onder grote belangstelling zijn zilveren jubileum als restaurateur met o.a. collega's uit Amsterdam en stadsarchivaris Dr. F. Gorissen uit Kleef prees zijn veelzijdigheid en gaf hem een stedenatlas cadeau, met daarnaast een lovend artikel in de Gelderlander.



Een eerdere uitnodiging om over te stappen naar het Rijksmuseum als hoofd van de dienst restauratie en beheer, en de overstap als directeur van een lijstenfabriek ook in Amsterdam, heeft Martens afgewezen, mede ingegeven door het feit dat Bep zijn vrouw geen zin had om naar Amsterdam te verhuizen.



Een fijn contact had Martens met archivaris dr. Jan Schimmel en de dames van de archief afdeling. Evenals tegenwoordig in het Huis van Nijmeegse Geschiedenis werden er regelmatig tentoonstellingen door Schimmel en Martens georganiseerd, waarbij ik als opgroeiende jongen de mensen in het weekeinde mocht rondleiden.

*Archivaris Jan Schimmel en Joop Martens.*

*Ook mocht ik regelmatig mee naar het Rijksmuseum in Amsterdam, waar vooral de machtige bibliotheek mij is bijgebleven en struinde ik dan door het hele museum.*

Naast het herstellen van schilderijen, was mijn vader een enthousiast tekenaar en schilder. Voor een VVV-folder tekende hij alle Nijmeegse historische gebouwen. Hij maakte in zijn jonge jaren deel uit van de Plasmolen kunstenaarsgroep met o.a. Jacques van Mourik. Ook Jacques Maris uit Heumen behoorde toen tot zijn vriendengroep.



Martens is tot het einde voor Mathé een loyaal en verknocht medewerker gebleven. Daniels is gebleven tot 1942 (formeel tot april 1950) en werd opgevolgd door dr. Jan de Jong, een luie en hautaine archivaris volgens mijn vader, die meer lag te slapen dan te werken in zijn werkkamer.

*Mijn vader: Thuis was het altijd gezellig tegenover het Goffertpark. Evenals Mathé had hij een bescheiden karakter; Niet Nuijen maar Poetsen.* Over zijn leven en veelzijdig werk heb ik een artikel geschreven.

Link: <https://www.genealogie-rene->

[martens.nl/files/1917/6554/9854/Stamboom\\_dossier\\_J.M.T.\\_Martens\\_1900\\_1.5\\_241212.pdf](https://www.genealogie-rene-martens.nl/files/1917/6554/9854/Stamboom_dossier_J.M.T._Martens_1900_1.5_241212.pdf)

#### **Drs. Kees Kokke - 1915- 1985.**



Cornelis (Kees) Theodorus Kokke was de jongste zoon van Cornelis Henricus Kokke (1876-1944) landbouwer in Hatert en Maria Peters (1882-1963). Hij had drie zussen. Hij geldt als medeoprichter en naamgever van de vereniging NUMAGA (1936-1940). Als archivaris-historicus heeft Kokke weinig gepubliceerd. Hij stond bekend als een gedreven verzamelaar en onvermoeibaar documentalist van historische gegevens zoals de nederzetting geschiedenis van het Schependom Nijmegen.

Na het eindexamen gymnasium-A aan het Canisiuscollege in 1933 ging Kokke in Nijmegen geschiedenis studeren. In 1938 behaalde hij het diploma archiefambtenaar tweede klasse. Zijn doctoraalexamen

behaalde hij in 1941. Als student werkte hij al nauw samen met Mathé Daniels als vrijwilliger. De vacature als archiefambtenaar in Nijmegen liep hij mis. Als archivaris vond hij elders emplooi in Sint Michelsgestel, Venlo en Oosterwijk. Op voorspraak van directeur Winand Roukens werd hij aangesteld als conservator aan het Rijksmuseum voor Volkerenkunde in Arnhem, waar hij zich bekwaamde in heem- en volkerenkunde. Zijn hart bleef wel verbonden aan Nijmegen. In 1960 werd Kokke secretaris-penningmeester van de Stichting Historisch Boerderij-onderzoek, gevestigd in het NOM. Hij zette een centraal archief op met tekeningen van gebouwen van zo'n 2500 geregistreerde boerderij-opmetingen met 45.000 foto's en talrijke beschrijvingen.

Na zijn pensionering emigreerde hij samen met zijn vrouw Tonny Arens naar Canada. Maar ziekte genoodzaakte beide later terug te keren naar Nederland.

#### **Dr. Albert Delahaye (1915 - 1987)**

Bron: © zoon Guido Delahaye.



#### **Albert: Een geniaal onderzoeker?**

*Maar waarom kreeg hij niet de waardering voor zijn vakkundige analyses? Natuurlijk was zijn huiswerk uniek te noemen, maar daaraan toegeven was voor de heren professoren kennelijk een te gevoelig onderwerp. Dus uitsluitend ontkennen was hun houding, zonder feitelijk tegenbewijs te leveren.*

Albert Delahaye, geboren in 1915 te Klimmen bij Valkenburg Limburg, volgde het gymnasium bij de Paters Montfortanen in het Limburgse Schimmert, waar de wereld van de klassieken voor hem werd geopend.

Hij vervolgde zijn studie op het grootseminarie in Oirschot Noord-Brabant. Deze studie was voor hem een overweldigende wereld van wijsbegeerte, bijbelstudie, moraal, kerkgeschiedenis en liturgie. Kortom een confrontatie met de rijkdommen van de Katholieke Kerk. Omdat na een aantal jaren zijn priesterroeping hem onvoldoende inspireerde begon hij in 1940 met de studie archivariaat.

In 1943 werd hij benoemd tot gemeente-archivaris van Kerkrade. In 1946 volgde zijn benoeming tot adjunct-archivaris van de gemeente Nijmegen van 1946 tot 1957 onder Jan de Jong, de opvolger van Mathé Daniels, die in 1942 met pensioen ging, maar formeel tot 1950 aanbleef. In 1951 begon Delahaye in dagblad De Gelderlander artikelen te schrijven over zijn twijfel met betrekking tot Karolingisch Nijmegen. Karel de Grote had volgens Albert Delahaye zijn palts niet gebouwd op het Valkhof in Nijmegen. Waar in de bronnen sprake is van Noviomagus is volgens Delahaye altijd de Franse stad Noyon (Noviomagus) bedoeld.

In het boekje van De Jong "Noviomagus Revivens" lees je overigens geen enkel bewijs voor een herstelde Glorie.

#### **Artikelen van Albert Delahaye.**

Tijdens zijn archivariaat in Nijmegen heeft Albert Delahaye ruim 150 redactionele artikelen over de stad Nijmegen geschreven. Daaruit blijkt dat hij wel enige kijk had op de stad en haar historisch ontwikkeling. Toen hij dan ook ontdekte dat van de Karolingische periode geen enkel bewijs aanwezig was, maar het een algemeen aangenomen geschiedenis betrof, ging hij op zoek naar de werkelijke geschiedenis. Daarbij viel hij van de ene verbazing in de andere, met als gevolg het nu wel bekende verhaal.

Zijn artikelen werden gepubliceerd in De Gelderlander, de krant die hem aanvankelijk wel goedgezind was, wat veranderde toen de artikelen over Karel de Grote verschenen. Toen koos de krant duidelijk de kant van de gevestigde historici, ook al hadden zij geen feitelijk weerwoord op de artikelen van Delahaye.

Hetzelfde zien we later ook bij Dagblad De Stem in Brabant. Wat is dat toch met die kranten? Waarom volgen zij niet de deskundigen die de oude aannames eens opschudden met nieuwe vaststaande feiten en niet langer in de oude verhaaltjes blijven geloven?

Voorname publicaties riepen veel weerstand op. Zijn wetenschappelijk werk werd *als man van geen niveau* aan de dijk gezet. Ontkenning alom.

Het werken in Nijmegen werd hem onmogelijk gemaakt vanwege een conflict met hoofdarchivaris Jan de Jong. Het had alles te maken met wat tegenwoordig grensoverschrijdend gedrag zouden noemen.

Hoofdarchivaris De Jong wenst de archiefinventaris die Delahaye gemaakt had onder zijn naam uitgebracht wilde zien, terwijl hij daar niets aan bijgedragen had.

Dat ging dus in tegen het auteursrecht, waarmee Delahaye ook niet instemde. Zijn visie over Karolingisch Nijmegen speelde toen nog niet mee, zoals enkele kwaadaardige wel eens beweerden. Delahaye zou dat verhaal over Karel de Grote, die nooit in Nijmegen geweest kon zijn, bedacht uit rancune tegen de gemeente Nijmegen. Zijn eerste boek hierover moest nog verschijnen. Archivaris Mathé Daniels is gebleven tot 1942 (formeel tot april 1950) en werd opgevolgd door dr. Jan de Jong, een luie vent, die meer lag te slapen dan te werken. Info: Joop Martens, medewerker van het museum en archief.

Delahaye solliciteerde naar Vlaardingen, maar die sollicitatie bleek geblokkeerd te zijn geworden door inbreng van de Nijmeegse Universiteit en professor Hugenholtz, die Vlaardingen afraaide Delahaye aan te nemen. Hij solliciteerde toen naar de vacature in Nassau-Brabant en kwam terecht in Zundert, het geboortedorp van die andere miskende genie, Vincent van Gogh. Maar of het toeval hier meespeelde of het gepland was door de muze Clio, in Zundert kwam hij tot de ontdekking dat daar de oudste Willibrordkerk van Nederland had gestaan, niet gesticht vanuit Utrecht, maar vanuit België Tongerlo. Toen kwam het hele Willibrordverhaal aan het rollen en daarmee de mythen rondom Bonifatius en Dorestad. De rest is geschiedenis.

Als zou worden aangetoond dat Delahaye op één onderdeel gelijk heeft, dan wordt zijn hele theorie veel waarschijnlijker, om er vervolgens aan toe te voegen: In dit ene geval wordt met Noviomagus zeker Noyon bedoeld. Dit ene onderdeel is des te opvallender, aangezien Hugenholtz een verwarring tussen Nijmegen en Noyon altijd ontkend heeft.

Daarnaast erkende ook professor Post van de Radboud Universiteit in Nijmegen: Op één punt moet ik Delahaye onmiddellijk gelijk geven. Sint Willibrord is geen aartsbisschop van Utrecht geweest. Willibrord werd missie-aartsbisschop en koos zijn verblijf ergens in het land van de Friezen. Eerst in 1559 is Utrecht aartsbisdom geworden en voor die tijd kan er onmogelijk sprake zijn van een aartsbisdom van Utrecht. Dat zijn toch wel de belangrijkste conclusies van de twee ferventste opposanten van Delahaye, waarmee hij gewoon volkomen gelijk kreeg.

Hoewel er nog steeds mensen zijn die de visie van Delahaye niet kunnen aanvaarden, zijn er vijf onweerlegbare bewijzen die het gelijk van Albert Delahaye aantonen: 1. de taalgrens, 2. de overkant, 3. de transgressies, 4. de déplacements historiques en 5. de archeologie. In Nijmegen, Utrecht, Dokkum enz. is de bodem blanco in de periodes dat zich daar de vermeende geschiedenis zou hebben voorgedaan. Wie deze vijf bewijzen kan weerleggen, maakt een beetje kans de visie van Delahaye onderuit te halen. En dat is tot heden nog niemand gelukt. Het enige argument dat men heeft is de traditionele aannames. Lees daar maar alles over in het Verhaal van Gelderland of het boek van W. van Es de Romeinen, Friezen en Franken in het hart van Nederland.

#### **Albert - Ridder in Orde van Oranje-Nassau.**

Albert Delahaye heeft meerdere publicaties over de Historische Mythen van Nederland op zijn naam. Daarnaast heeft Albert Delahaye nog ruim 150 publicaties, archief-inventarissen en boeken geschreven over plaatsen waar hij archivaris was en over de 17 plaatsen in Nassau Brabant, waar hij tussen 1957 en 1980 archivaris was. In 1980 kreeg Albert Delahaye een Koninklijke Onderscheiding, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, vanwege zijn verdienste voor de archiefwereld, zijn talloze publicaties over en uit de archieven onder zijn beheer en zijn publicaties over de geschiedenis van Nederland.

Juist de gebruikelijke aantijgingen inspireerden een gedreven mens als Delahaye zijn werk af te maken. Dat verklaart tevens ook de harde toonzetting van verschenen publicaties met betrekking tot de talrijke mythen in onze Vaderlandse geschiedschrijving.

In 1957 werd Delahaye benoemd tot archivaris van het streekarchivariaat in westelijk Noord-Brabant. Zijn vrije tijd besteedde hij volledig aan zijn onderzoek in Noordwest-Frankrijk. Delahaye wist absoluut zeker dat hij in Noord-Frankrijk het juiste gebied te pakken had waarop de vele door hem bestudeerde bronnen, nodig voor zijn historisch-geografische studies over het eerste millennium, betrekking hadden. De gemeenteraad van Tournehem-sur-la-Hem in Frans-Vlaanderen heeft Delahaye in 1978 benoemd tot ere-archivaris op grond van zijn grote verdiensten voor Tournehem, waar destijds Willibrord als bisschop van Traiectum zetelde. Albert Delahaye, onlangs in een Frans tijdschrift betiteld als de Galileo Galilei van de 20e eeuw, woonde vanaf 1957 tot zijn dood in 1987 te Zundert Noord-Brabant. Hij is begraven in zijn geboorteplaats Klimmen.

Nog tijdens zijn leven (1986) werd de Stichting Albert Delahaye opgericht. Deze Stichting stelt zich ten doel het gedachtegoed van Albert Delahaye uit te dragen en zijn baanbrekend werk voort te zetten door middel van publicatie van zijn nagelaten omvangrijke manuscript met betrekking tot de oudste historisch-geografische bronnen. Door de Stichting zijn er tot nu toe 6 publicaties uitgegeven. Zie overzicht publicaties op de website van de Stichting Studiekring Eerste Millennium -SEM. De stichting heeft in 1999 een postume uitgave laten verschijnen onder de titel: *De Ware Kijk Op... Deel II, Het Eerste Millennium, Historische Mythen van de Lage Landen*. De stichting is inmiddels opgeheven.

Prof.dr.F. Hugenholtz vond het niveau van Delahaye te laag om er mee in discussie te gaan. Lees meer over [prof.dr.F. Hugenholtz](#), die het allemaal beter dacht te weten, maar ondertussen niet kon bewijzen dat Delahaye ongelijk had en hem dan zelfs gelijk moest geven.

#### Zijn publicaties.

Artikelen in De Gelderlander.

In de roodgedrukte artikelen komt bij Albert Delahaye langzaam het besef naar boven dat de traditionele geschiedenis van Nijmegen totaal anders geweest is, met als kernartikelen nr. 81 en 126. Brandbrieven uit het rechterlijk archief van Nijmegen.

"De Ware Kijk Op" is een reeks non-fictie boeken van de Nederlandse auteur **Albert Delahaye**, die de ware geschiedenis van de vroege Nederlanden (Friezen, Bataven, etc.) belicht, gebruikmakend van originele historische bronnen en tegen de gangbare opvattingen van het Rijks Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) ingaan. De boeken, zoals "De Ware Kijk op - Deel I" (1984), claimen de misinterpretatie van archeologische vondsten, zoals die van Bonifatius in Dokkum, aan te tonen en pleiten voor een radicaal andere visie op onze vroegste vaderlandse geschiedenis, met een focus op geografische plaatsnamen.

1. De Gelderlander, 21 september 1951.
2. Nijmeegse Manus Oly in de dagen van Olim. De Gelderlander, 24 oktober 1951.
3. Kroniek van de Grote Toren (van de Stevenskerk van Nijmegen). De Gelderlander, 25 oktober 1951.
4. Een lief meisje zoekt haar recht. De Gelderlander, 3 november 1951.
5. Bakker Nobilius stierf onder zeer verdachte omstandigheden. De Gelderlander, 9 november 1951.
6. De historie der gevefde kamizolen. De Gelderlander, 13 november 1951.
7. Desertie van de Russen. De Gelderlander, 17 november 1951.
8. Lonend tijdverdrijf bij geldnood. De Gelderlander, 22 november 1951.
9. Het grote lot uit de loterij. De Gelderlander, 11 december 1951.
10. Klein duimpje op het dievenpad. De Gelderlander, 24 december 1951.
11. Nieuwe kroniek van Willem van Berchen. De Gelderlander, 8 januari 1952 De eerste twijfel!
12. Strafbare verliefdheid. De Gelderlander, 12 januari 1952.
13. O, schitterende kleuren van Nijmegen's vlag. De Gelderlander, 16 januari 1952.

14. Verbeten strijd om een weduwe. De Gelderlander, 21 januari 1952.
15. Misdadiger aan de strop ontsnapt. De Gelderlander, 29 januari 1952.
16. Pater Jezuiet verkoos de vrijheid. De Gelderlander, 1 februari 1952.
17. Het meisje met het slechte geheugen. De Gelderlander, 7 februari 1952.
18. Maria-Omdracht in essentiële punten van oorspronkelijke opzet afgeweken. De Gelderlander, 8 februari 1952. De tweede twijfel.
19. De voorvluchtige landschrijver. De Gelderlander, 22 februari 1952.
20. Om valse ringen geringelood. De Gelderlander, 10 april 1952.
21. Klopjes te Nijmegen. De Gelderlander, 16 april 1952.
22. Proces met hindernissen tegen de mol. De Gelderlander, 17 mei 1952.
23. Tumult in de Molenstraat. De Gelderlander, 26 juli 1952.
24. Stillevegers, secreet-vegers en heimelijke gemakken. De Gelderlander, 30 juli 1952.
25. Patriotten te Nijmegen. De Gelderlander, 31 juli 1952.
26. Diligence of trolley-bus? De Gelderlander, 7 augustus 1952.
27. Vernieuwing van de Molenstraat. De Gelderlander, 9 augustus 1952.
28. Pieter Langendam, grootvader van De Gelderlander. De Gelderlander, 13 augustus 1952.
29. De Nijmeegse industrie in 1816. De Gelderlander, 20 augustus 1952.
30. Perikelen der gasverlichting. De Gelderlander, 23 augustus 1952.
31. Het Nijmeegs archief honderd jaar geleden. De Gelderlander, 29 augustus 1952.
32. Honderdduizend pond buskruit. De Gelderlander, 2 september 1952.
33. De stadspoorten. De Gelderlander, 4 september 1952.
34. Hoe het kwam dat Nijmegen niet de hoofdstad van Gelderland werd. De Gelderlander, 13 september 1952.
35. Stadsklokkenist is zijn meridiaan kwijt. De Gelderlander, 23 september 1952.
36. Het verkeer in de vorige eeuw. De Gelderlander, 24 oktober 1952.
37. Het beleg van Nijmegen in 1672. De Gelderlander, 6 november 1952.
38. De Graafseweg. De Gelderlander, 19 november 1952.
39. De stadsuurwerkmaker Christoffel Wilhelm Klute. De Gelderlander, 4 december 1952.
40. R.J. Kolman, De reductie van Nijmegen (1591), Voor, en Naspel, 1952. De Gelderlander, 4 december 1952.
41. Begrafenis van vrederechter Van Veerssen. De Gelderlander, 6 januari 1953.
42. De schouwburg van Nijmegen. De Gelderlander, 9 januari 1953.
43. De Schuur of Stadswerkplaats. De Gelderlander, 19 januari 1953.
44. Nijmeegs archief als oud papier verkocht. De Gelderlander, 23 januari 1953.
45. De boekhouding van de bevolking bevatte tal van kleine grapjes. De Gelderlander, 11 februari 1953.
46. De eerste stoomboten en de strijd om het "heen en weer". De Gelderlander, 14 februari 1953.
47. Kookketel in kazerne gesprongen. De Gelderlander, 23 februari 1953.
48. Het Stads-Concert van 1839 hield het niet lang uit. De Gelderlander, 4 maart 1953.
49. De glazenier Peters, pionier onder de Nijmeegse kunstenaars. De Gelderlander, 11 maart 1953.
50. Het fort Sterrenschans in de vestingstad Nijmegen. De Gelderlander, 31 maart 1953.
51. Rusland, Quatre Bras, Waterloo en de Militaire Willemsorde. De Gelderlander, 30 april 1953.
52. De slijper van de Kerkboog. De Gelderlander, 1 juni 1953.
53. De Papiaanse Pot. De Gelderlander, 4 juni 1953.
54. Rood en zwart zijn de stadskleuren, doch niet kleuren van de vlag. De Gelderlander, 13 juni 1953.
55. Reglement der timmermansbus. De Gelderlander, 19 juni 1953.
56. St. Steven, kroon van Nijmegen en schrijn van historische tradities. De Gelderlander, 25 juni 1953.
57. Hoe de oude Nijmeegse brandweer de branden bluste. De Gelderlander, 7 juli 1953.
58. De waarde van de stedelijke traditie zoals deze in Nijmegen nog leeft. De Gelderlander, 8 juli 1953.
59. F. Gorissen, Kranenburg, ein altes Heiligtum des Niederrheins, Kleve, 1953. De Gelderlander, 9 juli 1953.
60. De rol van de besteedster in de gemeente Nijmegen. De Gelderlander, 14 juli 1953.
61. Het carillon en de klokkenisten van de Sint Steven. De Gelderlander, 18 juli 1953.
62. Johannes van Duuren - een pionier raakte in vergetelheid. De Gelderlander, 1 augustus 1953.

63. **Uit de oudste geschiedenis van Nijmegen. De Gelderlander, 8, 25 en 29 augustus, 9 en 18 september, 8, 15 en 23 oktober, 3 en 6 november 1953. Nog meer twijfel.**
64. Nijmegen-parkenstad. De Gelderlander, 22 augustus 1953.
65. Het kerkje van Persingen. Verkenner maakten herstel mogelijk. De Gelderlander, 4 september 1953.
66. De cholera van 1832; voorbeeldig belasting-ambtenaar. De Gelderlander, 19 november 1953.
67. Wanneer werd de St. Steven gewijd. De Gelderlander, 9 december 1953.
68. Is Nijmegen evenals het oude Rome op zeven heuvelen gebouwd? De Gelderlander, 28 december 1953.
69. Over de legende van de Gouden Engel. De Gelderlander, 13 januari 1954.
70. Het opschrift "Hic pes imperii" uit de omgeving van de Roomse Voet. De Gelderlander, 16 april 1954.
71. Moeder Aleidt, een kunstzinnige "wiesmoeder" versierde stadspoorten. De Gelderlander, 21 mei 1954.
72. Het avondluiden van de Sint Stevenstoren. De Gelderlander, 5 juni 1954.
73. De sage van de Ridder met de Zwaan. De Gelderlander, 12 juni 1954.
74. De stenen van de oude Hezelpoort op de Gedeputeerdenplaats van het stadhuis. De Gelderlander, 17 juni 1954.
75. Grappen en grollen van stadsnarren buiten bezwaar van de stadskas. De Gelderlander, 19 juni 1954.
76. Schatkamer van O.L. Vrouw van Nijmegen en de oude St. Steven. De Gelderlander, 22 juni 1954.
77. **Was Nijmegen vrije rijksstad? De Gelderlander, 25 juni 1954. Het begin van de Karolingische kwestie.**
78. Hoe caritas in Middeleeuws Nijmegen tot uiting kwam in de broederschappen. De Gelderlander, 3 juli 1954.
79. De rechtspraak te Nijmegen. De Gelderlander, 9 juli 1954.
80. Aken en Nijmegen - moeder en dochter. De Gelderlander, 22 juli 1954.
81. **Heeft de burcht van Karel de Grote op Valkhof of in Rijkswoud gestaan? De Gelderlander, 29 juli 1954. Het vervolg van de kwestie.**
82. Stadsontwikkeling van oud-Nijmegen gezien vanaf de tijd der middeleeuwen. De Gelderlander, 31 juli, 3 en 10 augustus 1954.
83. De opschriften op de stadmonumenten en op het Valkhof. De Gelderlander, 19 augustus 1954.
84. De kerkdienaar van de St. Steven en zijn artistieke prestaties. De Gelderlander, 20 augustus 1954.
85. Hoe is het grondgebied van de Lentse Schependom van Nijmegen losgeraakt? De Gelderlander, 21 augustus 1954.
86. Heeft Nijmegen in 1930 te laat om 700-jarig bestaan gefeest? De Gelderlander, 26 augustus 1954.
87. **Samenzwering op het Valkhof. De Gelderlander, 8 september 1954.**
88. Hoe Nijmegen in de loop der eeuwen vaak werd veroverd en weer bevrijd. De Gelderlander, 14 en 29 september, 1 oktober 1954.
89. De boeiende figuur van Herman Diederik Joan van Schevichaven, avonturier en archivaris. De Gelderlander, 7 oktober 1954.
90. **Religieuze betekenis van het Nijmeegs Valkhof in verband met de Karolingische kapel. De Gelderlander, 19 oktober 1954.**
91. Pastoors in de middeleeuwen. De Gelderlander, 29 oktober 1954.
92. Het beeld van O.L. Vrouw aan de gevel van het Nijmeegse stadhuis. De Gelderlander, 9 november 1954.
93. De middeleeuwse parochie van Nijmegen. De Gelderlander, 23 november 1954.
94. Knaapje van acht jaar was vicaris van de Nijmeegse Ste. Gertudis-kerk. De Gelderlander, 1 december 1954.
95. Episode uit de Nijmeegse mobilisatie van 1511. De Gelderlander, 8 december 1954.
96. De oude schouwburg in de Burchtstraat. De Gelderlander, 28 januari 1954.
97. Latijnse school : een juweel van architectuur en bovendien specifiek Nijmeegs bouwwerk. De Gelderlander, 15 februari 1955.
98. Hoe oude schouwburg door slap beheer werd weggesaboteerd. De Gelderlander, 17 februari 1955.
99. Welke wegen de Nijmegenaren in vroeger tijden bewandeld hebben. De Gelderlander, 18 en 25 februari 1955.

100. Kasteel Bat-Ouwe-Zate op Lindenberg gebouwd uit winst van het Hallo-gas. De Gelderlander, 26 februari 1955.
101. Herstel van de Stevenstoren na de ramp van 1429. De Gelderlander, 12 maart 1955.
102. Stad Nijmegen omstreeks 105 een Romeinse stad met eigen bestuur. De Gelderlander, 2 april 1955.
103. Theologische zin van de Maria-omdracht. De Gelderlander, 8 en 9 april 1955.
104. Heeft Nijmegen in de vroeg-christelijke periode een bisschopszetel gehad? De Gelderlander, 13 april 1955.
105. Oud raadhuis aan de Waal, Antonius-varken en een vergeten klooster. De Gelderlander, 14 april 1955.
106. De Nijmeegse processies in de middeleeuwen. De Gelderlander, 4 mei 1955.
107. Tragiek van Nijmegen; dat het zich teveel aan historie vastklampte. De Gelderlander, 26 mei 1955.
108. Uit welke tijd dateert de wonderlijke historie van Marieke van Nimwegen? De Gelderlander, 16 juni 1955.
109. Het St. Jacob-Gasthuis in de Hezelstraat. De Gelderlander, 24 juni 1955.
110. Heeft Nijmegen tijdens de eerste eeuwen van bestaan het christendom gekend? De Gelderlander, 7 juli 1955.
111. Nijmeegse Blauwe Steen op de markt, vroeger steen van gerechtigheid. De Gelderlander, 8 juli 1955.
112. Woonde een kluizenaar in het blok, aangebouwd aan de St. Stevenskerk? De Gelderlander, 20 juli 1955.
113. Lotgevallen van de Nijmeegse plantentuin aan de Doddendael. De Gelderlander, 3 augustus 1955.
114. Rake schutters te Nijmegen in "Oefening en Vermaak" verenigd. De Gelderlander, 5 augustus 1955.
115. Vrienden van "Thalia" en "Utile Dulci" in Nijmegen van de vorige eeuw. De Gelderlander, 18 augustus 1955.
116. Het altaar van de Broederschap van het H. Kruis in de St. Steven. De Gelderlander, 24 augustus 1955.
117. Op- en neergang van de Nijmeegse muziek in de loop van de vorige eeuw. De Gelderlander, 1 september 1955.
118. Is het zogenaamde "processie-verbod" in Nijmegen van kracht? Neen. De Gelderlander, 3 september 1955.
119. Stedenbouw van middeleeuws Nijmegen berustte ook op weloverwogen plan. De Gelderlander, 6 september 1955.
120. Deken van Nijmegen schonk arm van St. Steven aan de maarschalk van Kleef. De Gelderlander, 15 september 1955.
121. Kronenburgpark gaat zijn 75-jarig jubilé vieren. De Gelderlander, 24 september 1955.
122. Het raadsel van Nijmegen minder raadselachtig dan het lijkt. De Gelderlander, 28 september 1955.
123. Wie met de weduwe van Nijmeegs burger huwde, kreeg het burgerrecht. De Gelderlander, 4 oktober 1955.
124. Mr. W. Francken en de stadsuitleg, na de ontmanteling van de vesting. De Gelderlander, 12 oktober 1955.
125. Nijmeegs burgerrecht van 17e eeuw tot politiek instrument vervallen. De Gelderlander, 14 oktober 1955.
126. Heeft het keizerlijk Paleis van Karel de Grote wel te Nijmegen gestaan? De Gelderlander, 24 en 25 oktober 1955. Hèt artikel over de Karolingische kwestie.
127. De "Vierdelen" van oud-Nijmegen en hun betekenis voor de geschiedenis. De Gelderlander, 7 november 1955.
128. De Karolingische palts Numaga. De Gelderlander, 10, 11 en 12 november 1955. Het vervolg op artikel 126.
129. Hoe de heiligenverering sporen naliet in de topografie van Nijmegen. De Gelderlander, 21 november 1955.
130. Van donderbussen, slangen en kartouwen. De Gelderlander, 24 en 26 november 1955.
131. De haringhandel te Nijmegen in de middeleeuwen. De Gelderlander, 29 november 1955.
132. "De Harmonie" gaf concerten met warme stoven en te veel dames. De Gelderlander, 2 december 1955.
133. Het spoorwegmonument bij het Valkhof. De Gelderlander, 9 december 1955.

134. Twee Nijmeegse moedigen, die zich bij het beleg van Antwerpen onderscheidden. De Gelderlander, 16 december 1955.
135. Volgens het recht van het keizerlijk hof, merkwaardige clause bij verkoop. De Gelderlander, 21 december 1955.
136. De sport-traditie van de wedren. De Gelderlander, 24 december 1955.
137. Katholiek armbestuur en wat aan Canisius-ziekenhuis vooraf ging. De Gelderlander, 29 en 30 december 1955.
138. Nijmeegs schippersgilde had een eigen gasthuis aan de Veerpoort. De Gelderlander, 3 januari 1956.
139. De studiebeurzen van dr. Burchard van den Bergh. De Gelderlander, 24 en 27 januari 1956.
140. Vijf agenten en een nachtwacht in het midden van de vorige eeuw. De Gelderlander, 6 februari 1956.
141. Welke verstandhouding bestond er tussen de stad en het Valkhof? De Gelderlander, 30 november 1956.
142. De Nijmeegse zouaven van de paus. De Gelderlander, 17 en 18 februari 1956.
143. Pieter van der Kamp, de eerste Nijmeegse gemeente-architect. De Gelderlander, 28 februari 1956.
144. Strijd en moeilijkheden bij de stichting van Nijmeegs kapittel. De Gelderlander, 31 maart 1956.
145. Middeleeuwse parochie van Nijmegen en valse oorkonde St. Stevenskerk. De Gelderlander, 18 mei 1956.
146. Eisen van voetganger en kruiwagen bepaalden de middeleeuwse straten. De Gelderlander, 8 en 22 juni 1956.
147. De palts in de doofpot?. De Gelderlander, 30 november 1956.
148. Het mysterie van de Keizer Karel-stad. Reactie van A. Delahaye. Met reactie van drs. L.G. Weiler. De Gelderlander, 31 juli 1958 Artikel sluit aan bij nr.128.
149. Noyon en Nijmegen: kritische vergelijking. De Gelderlander, 28 en 29 augustus 1958. Artikel sluit aan bij nr.128 en 148.  
De baarljke nonsens rond Dorestad / Albert Delahaye. De Gelderlander, 10 april 1978. Nakomertje vanuit Brabant.

[www.noviomagus.info](http://www.noviomagus.info)

Zowel Albert Delahaye evenals zijn zoon Guido hebben behoorlijk commentaar geschreven over alles wat met Romeins Nederland te maken heeft. Of beide gelijk hebben is de vraag, maar het is de moeite waard om te lezen hoe zij beide over alle aannames denken. Het is in elk geval interessant om hun commentaar te lezen. Nader wetenschappelijk feitenonderzoek zou nu anno 2026 de moeite waard zijn en kan tot het gevolg hebben dat de geschiedenis alsnog herschreven zou moeten worden.



Tot het tegendeel feitelijk wordt bewezen blijft Nijmegen trots op haar Karel de Grote en de Romeinse geschiedenis. Lees meer daarover op de website van Guido.

**Dr. Jan A.B.M. de Jong (1903-1990).**



Archivaris en museumdirecteur van Nijmegen van 1942 tot 1968.

Johan (Jan) Assueris Bernhard Marie de Jong was de tweede zoon van de uit Heerenveen Friesland komende steenfabrikant Popke (Pieter) de Jong en Isabella van den Heuvel uit Tilburg, Bredaseweg 319, villa Sonnevanc, gebouwd in 1917. Popke zat van 1923 tot 1943 in de Eerste Kamer. Na het gymnasium-A eindexamen ging de Jong kunstgeschiedenis studeren in Nijmegen. In 1928 deed hij het kandidaatsexamen. Als gevolg van een Italiëreis en studieverblijf in Leuven België en Gent volgde het doctoraalexamen pas in 1932. Maar al twee jaar later promoveerde hij in Nijmegen op het proefschrift Architectuur bij de Nederlandse schilders vóór de Hervorming. Evenals Van Rijckevorsel ging zijn belangstelling uit naar schilderijen.

Hij begon als vrijwilliger bij het Rijksarchief in Noord-Brabant. In 1936 behaalde hij het diploma van archiefambtenaar in Tilburg, en kreeg daar een dienstverband als archivaris. Op aanraden van zijn Nijmeegse vriend jonkheer Dr. Jan van Rijckevorsel solliciteerde hij in Nijmegen en werd commies onder archivaris Mathé Daniels, onder voorwaarde dat hij binnen een jaar de opleiding wetenschappelijk archiefambtenaar zou afronden. Dat lukte in 1941. Hij kreeg een speciale opdracht van een inventaris te maken van het Oud-Archief. In 1942 verscheen zijn voorlopige inventarisatie, waarbij gemakshalve niets vermeldde van al het werk dat Mathé Daniels al eerder had gedaan. Jan Schimmel en mej. M.P. Steemers waren daarbij de feitelijke uitvoerders. De publicatie verscheen pas in 1960.

In januari 1942 kwam De Jong in vaste dienst, nadat Mathé Daniels met pensioen ging. Helaas boterde het al vroeg niet tussen beide na zijn aanstelling als commies. Het was inmiddels oorlog en weigerde De Jong elke medewerking bij een tewerkstelling in Duitsland. Hij werd directe ontslagen en dook onder. Na zijn pensioen in 1968 bleef hij nog enkele jaren waarnemend museumdirecteur.



*1956 -1.000 bezoeker bij de tentoonstelling 5 jaar ROB opgravingen. Martens en de Jong, en bij hem thuis in de Kwakkenberg en het afscheid als archivaris met burgemeester Hustinx.*

Mijn vader noemde De Jong een luie archivaris, die vaak lag te slapen in zijn werkkamer van het gemeentemuseum tot ergernis van het personeel. Qua karakter miste hij vooral gevoel voor humor en had weinig empathie. Zijn houding was hautain, lachend heb ik hem nooit gezien.

Na de oorlog in 1954 werd mede door hem de historische vereniging NUMAGA weer geactiveerd, waarin hij diverse publicaties heeft opgenomen. Ook de herinrichting van het gemeentemuseum is aan hem te danken, nadat de Hervormde Kerkgemeente het pand weer hadden verlaten.

Toen archivaris Albert Delahaye ging publiceren over zijn twijfels aangaande Karel de Grote en Nijmegen, was ook die verhouding al gauw verziekt. De tentoonstellingen in zijn periode werden dan ook geregeld door Jan Schimmel en Joop Martens.

*Ik vraag me af in hoeverre De Jong zijn taak als archivaris feitelijk heeft weten waar te maken. Na 26 jaar zijn er nauwelijks nieuwe publicaties van zijn hand te vinden over oud-Nijmegen, behalve zijn bijdragen voor NUMAGA. Het memoriam van G. Lemmens geeft ook nauwelijks duidelijkheid over zijn feitelijk toegevoegde waarde, behalve voor het Gemeentemuseum.*

*Ook met zijn voorganger Mathé Daniels en Albert Delahaye waren de verhoudingen al gauw verziekt. In de historische grond graven was kennelijk niet zijn ding, daar word je moe van. Ook aangereikte Romeinse vondsten bedoeld voor het museum KAM eigende hij zich ten onrechte toe. Ik heb hem zelf ook vaker meegemaakt in het museum, geen prettig en hooghartig mens. Het gezin bleef kinderloos.*

#### Producties:

- Over Nijmegen Over, door Dr. Jan A.B.M. de Jong - Archivaris en en A.W. Janz - Noviomagum Revivens. Herstelde Glorie Van de Keizer Karel-Stad.
- Correspondentie en aantekeningen betreffend de geschiedenis van de St. Stevenskerk, 1962.
- "Over de bouwheeren onzer Middeleeuwse Kerken, vooral die der 15e eeuw"; doctoraalscriptie kunstgeschiedenis van J. de Jong, 1932.

- Concepttekst voor een publicatie over het Valkhof 1950.
- Teksten van gehouden lezingen over oud-Nijmegen, middeleeuwse bouwkunst en over een schilderij van Van Eijck, ca. 1935 – 1940.
- Krantenknipsels over lezingen gegeven door J. de Jong - 1948.
- Overlijdensannonce van dr. J.A.B.M. de Jong, overleden 4 maart 1990.
- Brief van Prof. L.J. Rogier aan J. de Jong, waarin hij hem bedankt voor het door hem geschreven artikel in het aan Rogier opgedragen lustrumnummer van Numaga 1969.



OVER NIJMEGEN OVER, door Dr. Jan A.B.M. de Jong en N.A.W. Jansz - Noviomagum Revivens. Herstelde Glorie Van de Keizer Karel-Stad.

Nijmegen, uitgave. Gemeentebestuur van Nijmegen/ druk G.J. Thieme. 1953, 1ste druk. Gebonden, genummerd 147/250 exemplaren.

Dit is een zgn. luxe-exemplaar, gezet uit de Cochin, gedrukt op geschept papier met watermerk van Van Gelder & Zonen, 39 pagina's tekst en 9 pagina's foto's en reproducties op glanzend papier, hoofdstuk-I Het Nijmeegse raadhuis (De Jong);

Hoofdstuk-II De St. Stevenstoren (Jansz), uitgegeven ter gelegenheid van de restauratie van genoemde bouwwerken, voorin het ex libris van architect Baart de la Faille, ingelegd een kaart met het 'Raadsel van Nijmegen, zoals dat op een schilderij van 1619 in het stadhuis hangt.

## IN MEMORIAM DR. J.A.B.M. DE JONG

Tilburg 14 februari 1903-Nijmegen 4 maart 1990

Op zevenentachtigjarige leeftijd overleed de laatste van degenen die in 1953 aan de wieg stonden van onze Vereniging, de in Tilburg geboren maar door studie, werkkring en interesse tot Nijmegenaar-pur-sang geworden Johan Assueris Bernard Maria de Jong. In 1924 kwam hij naar Nijmegen om er bij de befaamde hoogleraar Dr. Gerard Brom kunstgeschiedenis te studeren. Samen met Jhr. Jan van Rijckevorsel en de vroegere bibliothecaris van de Katholieke Universiteit Karel Smits behoorde hij tot de eerste generatie van Nijmeegse kunsthistorici. Allen hebben zij hun studie bekroond met een promotie in hun vak, maar in de crisisjaren was voor jonge doctores geen werk te vinden. Dr. Jan de Jong behaalde daarom een archiefdiploma en werd in 1936 archivaris van zijn geboortestad. In 1941 verruilde hij die standplaats voor Nijmegen. Na een onderduikperiode kon hij zich vanaf 1945 wijden aan de twee taken, die hij van zijn voorganger Drs. M. Daniëls overnam, archief en museum. Beide waren deze toen ondergebracht in de laat-middeleeuwse kloosterkerk op het Mariënborg en



24

beide droegen nog zeer sterk het karakter van een lang vervlogen tijd; het archief dat van een alleen voor uitverkorenen toegankelijke schatkamer van historische documenten; het gemeentemuseum dat van een volgepakt rariteitenkabinet. In de moeilijke na-oorlogse jaren, waarin wederopbouw en herstel al wat de klok sloeg was, is De Jong er in geslaagd beide instellingen in het spoor van de nieuwe ontwikkelingen te krijgen. Samen met zijn medewerkers, waaronder zijn opvolger als gemeentearchivaris, wijlen Dr. Jan Schimmel, begon hij met een grondige inventarisatie die in 1961 verscheen. Het museum bezorgde hem wat meer hoofdbrekens. Van 1944 tot 1952 was de benedenetage ontruimd en in gebruik afgestaan aan de uit de Stevenskerk verdreven Hervormde gemeente. Bovendien heeft De Jong gedurende zijn hele ambtstijd slechts één enkele museummedewerker tot zijn beschikking gehad, al was dat ook een hele goede, de amanuensis J. Martens. Tegen het eind van de jaren vijftig ging hij over tot een grondige vernieuwing van opstelling en inrichting van de collecties, waaraan hij een nieuw en belangrijk onderdeel, het Nijmeegs zilver, toevoegde.

Intussen had hij samen met o.m. Dr. J.M.G.M. Brinkhoff, Dr. H.J.H. van Buchem, Prof. Dr. L.J. Rogier en Jan van Vucht Tjssen de historische vereniging 'Numaga' opgericht (in 1954). Vijftien jaar lang heeft hij met grote inzet het secretariaat gevoerd en deel uitgemaakt van de redactie van ons tijdschrift. Bij zijn afscheid in 1968 is een 'Dr. J. de Jong'-nummer van Numaga verschenen met daarin een boeiende biografie van de hand van de daarin onovertroffen Rogier. Nog twee jaar heeft De Jong als waarnemend directeur het gemeentemuseum beheerd; vanaf 1970 genoten hij en zijn vrouw hun welverdiende, aan reizen en kunst gewijde rust, eerst op de Kwakenberg, later in Berg en Dal. Door zijn grote verdiensten voor archief en museum en zeker ook door zijn vele publikaties in dit tijdschrift en zijn boeken zoals die over de Stevenskerk of Hendrik Hoogers, zal de naam van Dr. Jan de Jong onvergetelijk blijven voor allen, die onze stad en haar historie ter harte gaan.

G. Lemmens

**Dr. Jan A. Schimmel (1929-1980) - 51 jaar oud.**

J. Schimmel archivaris van 1969 tot 1980.



Johannes (Jan) Andreas Schimmel werd geboren te Delft op 28 augustus 1929. Hij ging in 1941 studeren aan het kleinseminarie Hageveld te Heemstede, maar moest om gezondheidsredenen afhaken. In Leiden begon hij de studie geschiedenis, hij volgde de Archiefschool en verhuisde in 1954 definitief vanuit het westen des lands naar Nijmegen. Hij kwam er op het gemeentearchief te werken als adjunct-commies en vervolgde er zijn studie geschiedenis.

In deze periode werkte hij, aanvankelijk in zijn vrije tijd en later voor zijn promotieonderzoek, aan een publicatie over het burgerrecht te Nijmegen. Twee jaar na zijn promotie in 1966 werd hij plaatsvervangend gemeentearchivaris van Nijmegen en per 1 juli 1969, nadat hij het diploma voor hoger archiefambtenaar had verkregen, werd hij gemeentearchivaris. Hij woonde aan de Heijendaalseweg.

Van zijn hand verschenen vele publicaties over de geschiedenis van Nijmegen. Onder hem breidde het gemeentearchief zich uit van vijf naar 27 arbeidsplaatsen en verhuisde de instelling in 1978 van de Mariënburghkapel en de dependance in het gebouw van de gemeentelijke Sociale Dienst naar het Arsenaal, de kapel bleef in gebruik als depot.

Tijdens zijn periode als archivaris werkte hij intensief samen met culturele instellingen, waaronder het Historisch Museum van Nijmegen, voor het organiseren van tentoonstellingen en het ontsluiten van de collecties.

Schimmel wordt herinnerd als een deskundige die een belangrijke rol speelde in de wetenschappelijke ontsluiting van de Nijmeegse stadsgeschiedenis in de 20e eeuw.



*1966 Afscheid archief mw. Steemers.*



*1973 Prins Jan III  
Schoeber in het archief.*

Na de opening van het nieuwe onderkomen in het Arsenaal, werd Jan Schimmel in het ziekenhuis opgenomen. Na een lang ziekbed overleed hij op 12 september 1980 in Nijmegen. Hij liet een vrouw en drie kinderen na.



*Hier het boek aanbod  
bij de zoveelste  
bezoekers.  
Jan Schimmel & Joop  
Martens uitreiking  
boek tentoonstelling  
1940-1945.*



1970 Jan Schimmel in zijn werkamer in het gemeentemuseum Mariënborg.



1976 Bezoek Amerikaanse filmregisseurs voor de film *A Bridge to Far*.

November 1976. De viering van het 25-jarig ambtsjubileum van dr. J.A. Schimmel. De heer Sliepenbeek overhandigt de heer Schimmel enkele cadeaus van het Gemeentearchief in de Mariënborgkapel.



#### Zijn publicaties.

Zie het overzicht in het volgende Numaga artikel.

*Zelf heb ik Jan Schimmel leren kennen als een sympathiek mens en altijd bereid mij te helpen met vragen over museumstukken als bezoekers mij bij een rondleiding erom vroegen en ik op dat moment geen concreet antwoord kon geven. In die tijd ging ik met mijn vader mee tijdens de zondag openstelling en begeleide dan bezoekers door het museum.*

*In het archief kantoor was de deur naar het trappenhuis tot onder het dak, waar de vloer in die tijd nog steeds was voorzien van een beschermende zandlaag tegen bomaanvallen.*

*Zo ook later in de St. Stevenskerk waar ik graag door alle ruimtes en kelders struinde. Hierdoor is mijn belangstelling voor oud-Nijmegen ontstaan tot op de dag van vandaag.*

#### De mens in de stad Nijmegen.

Bron: NUMAGA 1981 nr-1.

Auteur: J.J. Poelhekke.

Een memorandum over Dr. Jan A. Schimmel, archivaris.

Delft 27 augustus 1929 - Nijmegen 12 sept. 1980, 51 jaar oud.

De dood van Dr. Jan Schimmel aan het einde van zijn lange, zo moedig in berusting afgelegde lijdensweg is, bij alle menselijk leed, tevens een zware slag voor de Nijmeegse geschiedbeoefening, zeker als wij de nadruk leggen op de nieuwere tijden, een van de zwaarste die haar hadden kunnen treffen.

Ware het hem vergund geweest, zoals toch in onze dagen de meeste werkers, op vijftenzestigjarige leeftijd ambtelijk afscheid te nemen, dan zou de ongetwijfeld jongere aan wie - in stede van dat thans een zoveel oudere hem moet herdenken - het voorrecht zou zijn te beurt gevallen hem huldigend te mogen toespreken, daarbij stellig niet hebben nagelaten hem op te wekken het hem toegewenste otium cum dignitate vóór alles te gebruiken voor het schrijven van een standaardgeschiedenis van Nijmegen. Daartoe zou dan niemand beter dan hij bekwaam zijn geweest, zowel wat betreft de vereiste kennis, als ook de liefde voor het onderwerp, die bij het schrijven van een dergelijk boek onmisbaar is.

Helaas echter is Schimmels oeuvre als geschiedschrijver een torso gebleven, maar waar dit in het minst niet aan afdoet, is de intrinsieke waarde ervan. Nooit ging er een manuscript van hem naar de drukker, waaraan hij niet zijn beste krachten had gewijd, en geen enkel door hem behandeld onderwerp zal in de afzienbare toekomst opnieuw aan de orde kunnen worden gesteld zonder dat terdege rekening wordt gehouden met zijn bevindingen en oordeelvellingen.

Zoals in het geval van zo vele te vroeg gestorven humaniorabeoefenaars, is ook in dat van Schimmel zijn eerste boek en tevens zijn proefschrift zijn hoofdwerk gebleven, getiteld Burgerrecht te Nijmegen 1592-1810. Maar wat dit proefschrift ons dan ook biedt zijn ruim twee eeuwen Nijmeegse stadsgeschiedenis, bezien en bestudeerd vanuit wat toch voor stadsgeschiedenis ontegenzeggelijk de kern is. Het werk is indertijd uitgebreid voor Numaga besproken door een ander veel te vroeg gestorven medelid, de rechtshistoricus Cerutti, dus hier zij alleen maar in herinnering geroepen hoe het om te beginnen een even helder en boeiend geschreven als wetenschappelijk verantwoord relaas biedt van twee eeuwen burgerrechtverlening, dat echter door de auteur eenvoudig wordt gepresenteerd als "Inleiding" - van 135 pagina's want wat dan volgt, is een lijst van welgeteld 6.490 personen, die tussen 18 februari 1592 en 4 juli 1810 het Nijmeegse burgerrecht deelachtig zijn geworden. Eén dorre opsomming? Neen, dat heel zeker niet. In het voorwoord van zijn "als vrije- tijdsbesteding" begonnen, maar tot proefschrift uitgegroeide boek omschrijft Schimmel zijn doelstelling als "enig licht te werpen op de mens in de stad Nijmegen ende pogingen van de stedelijke regering de stad weer te maken tot een bevolkte en woonbare".

Welnu, zo al het tweede lid van deze zin iets te zeer toegespitst mag zijn geweest op de situatie van 1592, het eerste zou ik als kenschetsing essentiële willen noemen voor de historicus in hart en nieren, die deze thans zo node gemiste vakbroeder geweest is, steeds speurend naar wat significantief was in het verleden van "de mens", in casu dan niet op het platteland, maar "in de stad", en wel in de stad Nijmegen. Dank zij de omstandigheid dat zij ooit Nijmeegs burgerrecht hebben verkregen, heeft hijzelf op tien na zeventuizend van zulke mensen kunnen optekenen. In feite zijn het er daarbij nog heel wat meer dan de in het proefschrift opgetekende, want nog in zijn zo smartelijke laatste levensjaar werkte Schimmel aan een soortgelijke lijst voor het tweetal eeuwen dat aan de reeds behandelde voorafging. Kortom, in een keten, die voortdurend wordt verder gesmeed, was, ongeacht de toevallige jaartallen, elke afzonderlijke Nijmeegse burger één schakel, juist zoals hij, Jan Schimmel, zelf en zoals wij allen die dit schrijven of lezen.

Een dergelijke benadering van het wereld bestel pleegt men wel te doodverven als "sensus historicus", geen zesde zintuig, maar als het ware een wijze van gecoördineerd functioneren van de zintuigen, die bij sommige mensen zozeer doorslaggevend kan zijn voor geheel hun persoonlijkheid, dat zij zich niet dan uiterst moeilijk kunnen inleven in de mentaliteit van lieden die anders geconstitueerd zijn, met name dan van de zulken die voor hun geestelijke bewegingsvrijheid genoeg hebben aan één enkele eeuw, die waarin zij toevallig zelf zijn terechtgekomen. Zelfs bij alle denkbare goede wil kan een zo fundamentele tegenstelling wel eens tot misverstanden en zelfs spanningen leiden, die ook aan dr. Schimmel met zijn soms wel wat al te gulle vertrouwen in en verwachting van zijn medemensen niet bespaard zijn gebleven.

Maar hoe onmogelijk het ook moge zijn Schimmels eigen historisch oeuvre weg te denken uit het corpus der Nijmeegse historiografie, toch is het niet alleen op grond daarvan, dat zijn naam zal blijven voortleven zolang er mensen zijn, die belangstellen in het verleden van onze stad. De hierboven geciteerde passage uit het voorwoord tot zijn proefschrift over het licht werpen op de mens in de stad

Nijmegen wordt voorafgegaan door wat men zou kunnen noemen een zakelijke mededeling, en wel betreffende de vreugde waarmee de schrijver ontdekt had dat zelfs één enkel archief, in dit geval het Oud-Archief van de gemeente Nijmegen, in staat bleek zo vele en veelsoortige gegevens te leveren. Aan dlt archief was hij ten tijde van zijn promotie reeds sedert twaalf jaar als medewerker verbonden; twee jaar later zou hij er als gemeente-archivaris zelf de leiding van krijgen, en die functie heeft hij behouden totdat de gestage afbraak van krachten zelfs het handhaven van een directeurschap-in-naam niet langer gedoogde.

Voor niemand die hem kende is het een geheim dat, na zijn vrouw en drie kinderen, het Nijmeegse gemeente-archief de alles overheersende liefde is geweest in Schimmels leven, maar die liefde was niet positief. Er heeft een type van archivariissen bestaan - onze eigen stad heeft er een bijna vertederend voorbeeld van opgeleverd - die als een kloek op de hun toevertrouwde bescheiden zaten te broeden en alleen maar, al naar gelang het hun uitkwam, zo nu en dan eens in eigen bewerking iets aardigs ten beste gaven. Maar niet aldus Jan Schimmel. Hij mag dan al zelf de meest hartstochtelijke vorser geweest zijn in het door hem beheerde archief, hij beschouwde het niet als het zijne, maar, wel integendeel, voor ieder van ons als "het Uwe". Aldus de bijschriften bij de uitstallingen in de Molenpoort en zelfs in de Broerstraat, waarbij wij werden aangemaand toch vooral geen oude papierboel op te ruimen zonder er eerst naar te laten kijken door iemand van het archief; aldus ook de verwijfsbordjes in de laatste jaren vóór de overhuizing naar het Arsenaal, toen de Mariëburgkapel, om van het dépöt niet eens te spreken, zelfs de medewerkers en bezoekers niet meer kon opvangen en ook een deel van deze laatsten langs de fietsenstalling naar de obscure gewelven van een sinister gemeentegebouw moest worden afgeleid.

#### **Her Arsenaal.**

*Het Arsenaal in Nijmegen diende tussen 1978 en 2001 als Gemeentearchief, maar is nu een cultureel-commercieel centrum met horeca het Vlaams Arsenaal en culturele instellingen zoals Stichting Nijmegen Blijft in Beeld. Het oorspronkelijke wapenopslaggebouw uit de 19e eeuw werd na verbouwingen in de jaren '90 omgevormd tot de huidige locatie, waarbij het archief verhuisde naar de naastgelegen Mariëburg bibliotheek.*

*In 1815 werd het Koninkrijk der Nederlanden opgericht. Het Rijk kocht in 1820 de grond rondom de Mariëburgkapel en liet de kloostergebouwen slopen, waarna het terrein opnieuw werd bestemd als kazerneterrein. Op de fundamenten van het voormalige klooster werd in 1824 het L-vormige Arsenaal gebouwd, dat aansloot op de zuidzijde van de kapel. De kapel werd destijds gebruikt als katoen- en garensponnerij, maar later werd ze opnieuw ingezet als opslagruimte voor militair materieel.*



*In 1938 verhuisde de stadswerkplaats, het plan was geboren om het Arsenaal om te vormen tot de nieuwe locatie voor het gemeentearchief. De Tweede Wereldoorlog verhinderde dit echter, en na de oorlog keerde de werkplaats terug naar het Arsenaal. In 1975 werd uiteindelijk besloten om het gemeentearchief, dat sinds 1941 in de Mariëburgkapel was gevestigd, toch naar het Arsenaal te verhuizen. Na een grondige verbouwing werd het archief in 1978 in het Arsenaal ondergebracht.*



Die verhuizing naar het Arsenaal was het dan ook, waar dr. Schimmel in zijn laatste jaren naar toe geleefd heeft; sedert wanneer en met de voor hoelang verdrongen wetenschap dat het hem zelf niet gegeven zou zijn er nog lang te werken, laat dat zijn geheim blijven. Zijn vele vrienden hebben in ieder geval kunnen delen in zijn vreugde dat het hem is mogen gelukken, terwijl alom in den lande steeds meer gemeente-archieven naar de periferie werden verbannen, voor het Nijmeegse, het onze, de hand te laten leggen op een van de maar al te schaarse nog resterende monumentale gebouwen binnen de voormalige vesting gordel.

Ik zou mij dan ook kunnen voorstellen dat velen met mij zich Jan Schimmels beeld het liefst voor de geest roepen, enthousiast rondwarend tussen de Romeinse en laatmiddeleeuwse vondsten, die bij de verbouwing van het Arsenaal even werden blootgelegd . Aan de ene kant natuurlijk wel jammer dat het allemaal weer moest worden toegedekt, maar wat er daarboven tot stand kwam was dan ook iets uniek verlokkeands, een ideaal, door geen enkele stad van vergelijkbare grootte geëvenaard gemeente-archief, waar niet langer, zoals in het studiezaaltje onder het nonnenkoor van de Mariëburgkapel, de nijvere onderzoekers als het ware de gestadig in aantal toenemende ambtenaren verdrongen.

Want met een volle bezetting deed dat oergezellige zaaltje. En dat dan heus niet alleen of zelfs niet overwegend met lieden, wie het te doen was om eigen genealogische nasporingen. Natuurlijk werden en worden ook die voortgeholpen, maar ons gemeente-archief moet toch in de eerste plaats worden gezien als een aan de historische muze gewijd schrijn, waardoor een keur van toegewijde, bezoekers van buiten gelijk op met eigen ambtenaren, aan Nijmeegse geschiedvorsing wordt gewerkt en reeds sedert zo lange tijd is gewerkt, dat temidden van alle vergelijkbare steden in dit koninkrijk Nijmegens verleden als wel zowat het grondigst doorvorst en beschreven mag worden aangemerkt.

In zijn gulle laudatio bij Schimmels promotie op 17 juni 1966 werd hiervoor door zijn promotor, Rogier, in zeer chaleureuse bewoordingen hulde gebracht aan de op het Marienburg bedrijvige directie en staf, en dit dan met de nadrukkelijke toevoeging dat erin Nederland geen enkele universiteit te vinden is, die met het gemeente-archief in de stad van haar vestiging intiemer relaties onderhoudt dan het Nijmeegse. Reeds eerder in zijn laudatio had Rogier een citaat van hemzelf ingelast uit jaargang VIII van Numaga. Wie in de laatste jaren de leeszaal van het Nijmeegse gemeente-archief betreedt, kan de indruk krijgen op een seminarie van de universiteit terechtgekomen te zijn, als hij zoveel studenten bijeen verslonden ziet in de hun voorgelegde documenten".

En nog eerder had hij zijn gehoor ingeprent hoe hij uit eigen wetenschap kon getuigen welk het kenmerk was van deze promotus, te weten met zijn kennis anderen te dienen. Helaas hoe weinig kon de toen ruim zeventigjarige promotor bevroeden dat deze promotus aan wie hij zo zeer van ganser harte een lange en vruchtbare loopbaan toewenste, hem slechts zes jaar zou overleven. En omgekeerd, met hoeveel rechtmatige trots zou deze promotus juist die promotor, met wiens signatuur ook hij zich zo gaarne en zo zeer terecht sierde, door het met zijn stuwkracht gerenoveerde stadsarchief hebben rondgeleid. En hierbij is dan het woord trots gebruikt in de courante, dagelijkse zin van het woord: rechtmatige voldoening over wat wij hebben tot stand gebracht; niet in die van laakbare hoogmoed. Immers, en dan moge ik ten besluite nogmaals de laudatio van mijn voorganger citeren, door wie de ware geleerdheid, die hij het aan het slot van de promotieplechtigheid zijn voorrecht achtte nogmaals bij de promotus te signaleren, gequalificeerd werd als geleerdheid, die in wezen gelijk is aan wat de apostel Paulus over de liefde zegt: zij praat niet en zij beeldt zich niets in. Ik zeg dit niet als een waarschuwing, want van één ding zijn allen, die u, goede doctor Jan Schimmel kennen, overtuigd: eer zou de brede Waal terug gaan stromen naar de Zwitserse bergen in plaats van naar zee, eer u hoogmoedig zou worden.  
J.J. Poelhekke.

#### Boeken

- Burgerrecht te Nijmegen 1592-1810; geschiedenis van de verlening en burgerlijst. Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, deel 7), Tilburg 1966.
- Nijmegen in prenten, Delft 1971.
- Het "schuldige" Nijmegen; toelichtende studie o p de investeringspolitiek van de stad Nijmegen in de tweede helft van de achttiende eeuw, Nijmeegse Studiën, deel 3, Nijmegen 1973.
- Van brandemmer tot hoogwerker, 1875 honderdjaar Nijmeegse brandweer 1975, Nijmegen 1975. De tekst is van de heer Schimmel, zijn naam wordt als zodanig echter niet vermeld.
- Oud-Nijmegen begin deze eeuw in samenwerking met P.B.M. Sliepenbeek, Nijmegen 1975.
- De Nijmeegse politie 1810-1968 in samenwerking met J.A. Eilander, Nijmegen 1968.

#### Nijmegen Prenten.



Auteur: Jan A. Schimmel.

Uitgever: Elmar Delft.

Pagina's: 62.

Taal: Nederlands.

Jaar: 1971.

Uitvoering: Gebonden met linnen kaft.

Het gemeenschappelijk bezit aan prenten van het oud-archief en het Historisch Museum van Nijmegen mag zonder meer fraai genoemd worden. In nauwe samenwerking met de archivaris Dr. J.A. Schimmel en het Hoofd van de afdeling Voorlichting en Culturele Zaken, de Heer A.F. Uyen is een collectie samengesteld die een uitstekend beeld geeft hoe mooi Nijmegen en zijn omgeving in het verleden waren. Dr. J.A. Schimmel heeft de inleiding geschreven en de afbeeldingen van bijschriften voorzien. Van de 48 prenten zijn er 6 in kleur uitgevoerd. De afmeting van 'Nijmegen in prenten' is zeer royaal nl. 30 x 35 cm. Gebonden in een met de handgemaakte band. In deze uitgave is een register opgenomen waarin van hen die voor 31 december 1970 intekenden, naam en woonplaats wordt vermeld.

#### Artikelen

- In: De Gong Gemeenschappelijk Orgaan Nijmeegs Gemeentepersoneel.
- Vijf en zeventig jaar geleden ..., jrg . 1, nr. 4, 1964, p. 7-9.
- Het ijzeren paard, jrg. 2, nr. 1, 1965, pagina 11-12.
- 1865/ 1965, Aan de wieg van een honderdjarige, jaargang 2, nr. 5, 1965, pagina 2-3.
- Adieu gemeentelijke accijnzen, jaargang 2 nr. 5, 1965 pagina 12-13.
- Trek er eens op uit, jaargang 3 nr. 2, 1966, pagina 12-14.
- Burgers, dat zijn wij, jaargang 3 nr. 4, 1966, pagina 13-15.
- Weg met die rommel, jaargang 4 nr. 1, 1967, pagina 12-13. ·
- Van spilzucht en winzucht. Het landgoed de Dukenburg, jaargang 4 nr. 4, 1967, pagina 2-3.
- Afscheid van een burgemeester, jaargang 4 nr. 6, 1967, pagina 7-8.
- Kronenburgersingel 73, jaargang 5 nr. 3, 1968, pagina 12-13.
- Een "tijdelijk" gebouw wordt verlaten, jaargang 5 nr. 4, 1968, pagina 12-13.

Deze bibliografie werd samengesteld door F. M. Eliën.

Getekend J.J. Poelhekke.

Jan Josephus Poelhekke (Utrecht 18 februari 1913 - Overveen 25 augustus 1985, was een Nederlandse historicus en hoogleraar. Poelhekke studeerde geschiedenis in Leiden bij Johan Huizinga. Hij deed in 1938 doctoraalexamen geschiedenis met Spaanse en Deense letterkunde. Poelhekke promoveerde in 1948 op een proefschrift over de Vrede van Münster-biografie van stadhouder Willem II van Oranje-Nassau.

Poelhekke trad in 1946 in dienst bij Koninklijk Nederlands Instituut Rome te Rome. In 1965 verhuisde Poelhekke naar Nijmegen, waar hij was benoemd tot hoogleraar in de vaderlandse en algemene geschiedenis der nieuwere tijden.

Hij werd in 1972 verkozen als lid van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, KNAW.

## Archief & Bibliotheek Mariënborg.



In de Mariënborg in Nijmegen staan nu anno 2025 vier essentieel gebouwen bij elkaar: In de kapel het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis en daartegenover links het Regionaal Archief, rechts daarnaast de grote Gelderse bibliotheek, met tevens rechts het café en LUX theater.

De Bibliotheek Mariënborg, onderdeel van Bibliotheek Gelderland Zuid, is een centrale openbare bibliotheek in Nijmegen, bekend als een goede plek om te studeren of te werken, met faciliteiten zoals gratis internettoegang en een café.



## Willem J. Meeuwissen.

In 1994 besloot de gemeentearchivaris, Willem Meeuwissen, tot de vorming van een Collectie losse aanwinsten RAN, waarin losse, niet bij andere archieven en collecties onder te brengen aanwinsten ondergebracht kunnen en moeten worden. In 1998 zijn grote delen van de Collectie handschriften en curiosa, de Collectie persoonlijke stukken en de Collectie fotokopieën opgeheven en opgenomen in de Collectie losse aanwinsten RAN onder de nadere aanduiding 'vóór 1994'; de oorspronkelijke nummering van Herman de Heiden werd opgenomen in het veld rubriek. In 2019 is besloten de afzonderlijke toegangen geordend op jaar van aanwinst samen te voegen tot één toegang (plaatsingslijst), waarbij alle inventarisnummers zijn doorgenummerd.

## Wilma Koolen.

Beste René,

In de tweede helft van de jaren negentig verkreeg het gemeentelijk archief van Nijmegen steeds meer het karakter van een regionale archiefdienst. Met de verhuizing in 2001 naar een plek in het nieuwe kantorencomplex aan de Mariënborg beschikte Het Archief over een archiefbewaarplaats met 15 kilometer ruimte en een studiezaal waarin het prettig onderzoek doen was. Achtereenvolgens werden overeenkomsten gesloten met 8 gemeenten in de regio die hun historische archieven voortaan lieten beheren door Nijmegen. De naam van het gemeentearchief wijzigde in Regionaal Archief Nijmegen.

De functie van gemeentearchivaris veranderde mee en werd die van een manager en beheerder en minder van een historisch onderzoeker. In 2001 volgde Corrie-Christine van der Woude als eerste vrouw archivaris Meeuwissen op als gemeentearchivaris. In 2009 droeg ze de functie over aan Jan Beens. De functie van gemeentearchivaris werd gekoppeld aan die van archiefinspecteur en voor de dagelijkse leiding werd een algemeen manager aangesteld. De huidige gemeentearchivaris Wilma Koolen werd in

Met opmerkingen [RM1]:

2017 benoemd als gemeentearchivaris van Nijmegen en inmiddels 8 gemeenten in de regio.

Met vriendelijke groet, Wilma Koolen  
Gemeentearchivaris en archiefinspecteur Regio Nijmegen.



2025 Het Regionaal Archief Nijmegen heeft rond de 25 medewerkers en ongeveer 40 vrijwilligers. Wilma Koolen is de gemeentearchivaris van Nijmegen en van de regiogemeenten.

Zij beheren de overheidsarchieven van de gemeente Nijmegen, van 8 gemeenten in de regio en van het Waterschap Rivierenland. Naast

overheidsarchieven beheren zij ook archieven van personen en particuliere organisaties, beeldmateriaal en een bibliotheek. Zo ontstaat er een volledig beeld van het verleden van Nijmegen.

Zij streven ernaar dat onze archieven door een breed publiek zo veel mogelijk gebruikt worden.

#### **Archiefbeheer en toezicht.**

Het archief heeft een wettelijke taak om overheidsarchieven toegankelijk te maken, te beheren en beschikbaar te stellen. Hierdoor heeft u de mogelijkheid om de overheid te controleren, juridisch bewijs te vinden en om historisch onderzoek te doen.

Daarnaast houden zij toezicht op overheidsarchieven die nog niet zijn overgebracht. Overheden moeten volgens de Archiefwet zorgen dat hun archief- en informatiebeheer op orde is. De gemeentearchivaris ziet erop toe dat gemeenten zich houden aan de Archiefwet. De archiefinspecteurs voeren dat toezicht uit.

In december 2021 heeft de gemeente Berg en Dal haar historisch archief verhuisd naar het Regionaal Archief Nijmegen (RAN). Sindsdien beheert het RAN deze archieven. Woensdag 28 maart zetten burgemeester Slinkman van Berg en Dal en gemeentearchivaris Wilma Koolen hun handtekening onder de verklaring van overbrenging. Daarmee is het beheer van het archief nu officieel overgedragen aan het RAN.

#### **Vijf archieven.**

Het gaat om de archieven van de voormalig gemeenten Groesbeek (1758-2000), Millingen (1811-2000) en Ubbergen (1811-2005). Verder zijn ook het archief van de gemeentepolitie Groesbeek (1816-1951), Gemeenschappelijke Regeling Technische Kring Dienst Maas en Waal en Rijk van Nijmegen (1941-1980) overgebracht.

#### **Een uniek moment: 750 jaar Nijmeegse kermis.**

Rondom de Mariënburghkapel was jarenlang de Nijmeegse kermis aanwezig.

De 750 jaar kermis Nijmegen was een bijzonder jubileum in 2023, met festiviteiten in september /oktober, inclusief een tentoonstelling in het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis op de Mariënburgh en extra attracties. Mariënburgh zelf was tijdens die jubileumkermis niet de hoofdlocatie, maar het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis daar was wel een belangrijk onderdeel met een expositie over de rijke historie van de kermis, die teruggaat tot de middeleeuwen.



### 1935 Hanna Kont.

Hanna Kont was een bekende marktvrouw uit de Nijmeegse benedenstad. Tijdens de oktober kermis bij de Marienburgkapel kreeg zij ruzie met een vrouw. Het ging met veel geschreeuw en lawaai. Op enig moment pakt de vrouw een paardemop van de grond en propt die in de mond van Hanna. Haar vriendin riep daarop: *Hanna in de moel houwe en naar de plessie lopen, dan ken je het bewiese.*

*Hanna liep met haar groentekar door de stad en riep: EuleWeule kwertje het pond. Een klant kwam vragen: Hi Hanna wat koste de asperges? Je krijgt een bosje gratis, ik wist niet meer hoe ze hete.*

### 2020 Het Nijmeegs Romeinse masker.



Een van de bekendste vondsten van Nijmegen is een Romeins verzilverde gezichtshelm. Het masker is in 1915 of vlak daarvoor, gevonden op een grindbed in de Waal bij Nijmegen, ten westen van de spoorbrug. Waar precies is niet duidelijk, ergens bij de oever tussen de huidige Handelskade en de stad Ulpia Noviomagus. Bij het masker lagen ook twee wangkleppen, een paar ringen en enkele glazen kralen in de vorm van meloenen. Omdat de wangkleppen niet bij het masker horen maar bij een andere helm, moeten ze daar met opzet zijn

neergelegd. En dat maakt het weer aannemelijk dat het gaat om een offer.

In 2019-2020 maakte kunstenaar Andreas Hetfeld met moderne materialen een eigentijdse interpretatie op reuzenformaat van het 6 meter hoge iconische masker. Dit kunstwerk, Het Gezicht van Nijmegen, staat op het Stadseiland. De kern bestaat uit een stalen frame, aangevuld met lagen polyurethaan en vezelmatten. Een stalen trap aan de achterkant leidt naar een platform waardoor je door de ogen van het masker kunt kijken. Na de plaatsing in april 2020 op het Eiland is het kunstwerk in rap tempo uitgegroeid tot een icoon van de stad. Daarmee heeft Nijmegen een heel speciaal beeldmerk dat het heden met het Romeinse verleden verbindt.



Op 30 januari 2026 brachten wij een bezoek aan zijn atelier aan de Bredestraat 170 Nijmegen als onderdeel van het Sancta Maria klooster & zorgcentrum, ontwikkeld door Bob van de Water.

### 2025. Romeins Kenniscentrum Radboud.



**Nieuw Kenniscentrum  
Romeins Nederland van  
start dankzij Radboud  
Universiteit en  
Gemeente Nijmegen**

17 september 2025 • Nieuwberkstr.

Dr. Saskia Stevens - [saskia.stevens@ru.nl](mailto:saskia.stevens@ru.nl) - 0629 525 595.

Ilona Haas (Gemeente Nijmegen) is senior beleidsadviseur archeologie en programmamanager Romeinen in Gelderland.

Organisatieonderdeel: Faculteit der Letteren, Radboud Institute for Culture and History.

Thema: Geschiedenis, Kunst & Cultuur

### **Verhalen die verbinden.**

Dit nationaal kenniscentrum biedt een unieke kans om alle vormen van kennis over de Romeinse tijd in Nederland bij elkaar te brengen, zegt Saskia Stevens. Zo kunnen we gezamenlijk het verhaal van de Romeinen in Nederland verder ontwikkelen en vertellen.

Ilona Haas vult aan: Gemeenten en provincies hechten waarde aan het zorgvuldig omgaan met Romeins erfgoed. Het centrum maakt wetenschappelijke kennis toegankelijk en toepasbaar in herkenbare verhalen voor het publiek.

### **Structurele samenwerking en innovatie.**

Een concreet voorbeeld van de meerwaarde van het kenniscentrum is het faciliteren van structurele samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden en commerciële archeologie. Denk aan gezamenlijke onderzoeksprojecten, gedeelde databanken en publieksgerichte initiatieven. Het kwartiermakersduo heeft tot taak om een plan op te stellen voor duurzame organisatie en financiering van het Kenniscentrum.

### **Stephan Mols hoogleraar Romeinse Tijd en de Romeinse Limes.**



Met ingang van september 2021 is Stephan Mols benoemd tot bijzonder hoogleraar Geschiedenis van Nijmegen, met bijzondere aandacht voor de Romeinse Tijd en de Romeinse Limes aan de Faculteit der Letteren van de Radboud Universiteit.

Binnen de leerstoel zal Mols samen met de leden van zijn onderzoeksgroep onder meer onderzoek doen naar de rol van Nijmegen in de Romeinse tijd en met name in het versterken en behouden van de rijksgrens van het Romeinse rijk. Mols: Samen met collega's van de Radboud Universiteit en de gemeente Nijmegen wil ik me nu inzetten voor de publicatie van eerdere opgravingen, met de focus op de niet gepubliceerde delen van Ulpia Noviomagus in Nijmegen West, opgegraven in de jaren negentig.

Een doel van de leerstoel is daarbij dat we Romeins Nijmegen zichtbaar maken en de kennis uit de opgravingen gaan benutten. Samen met studenten van diverse opleidingsrichtingen en Nijmeegse instellingen zullen denktanks gevormd worden om passende visualisaties en activiteiten te ontwikkelen.

### **Ongewenste reacties & Auteursrechten.**

*Reclame meldingen of niets zeggende reacties worden niet op prijs gesteld. Over misbruik van onze gegevens en publicaties zullen wij doorgeven aan de daarvoor ingestelde organisaties.*

*© 2014-2026 RAM Martens. Wilt u onderdelen van onze publicaties overnemen of gebruiken, verzoek ik u eerst toestemming aan te vragen conform de Europese regelgeving met betrekking tot auteursrechten.*

*Bronnen: Ik verzamel al jarenlang onderwerpen over Nijmegen en haar bewoners. Alle informatie stamt uit boeken, archieven en internet en mensen die mij benaderen met aanvullende informatie.*

*Ik tracht voor zover mogelijk de bron te vermelden, tenzij geen rechthebbenden bij mij bekend zijn of via Google Image Search te vinden zijn.*

Heeft u vragen of aanvullingen neem dan via Email [ramhgoc@gmail.com](mailto:ramhgoc@gmail.com) contact met mij op. Ik tracht zo goed mogelijk ieders privacy te beschermen. Daar waar ik gebruik maak van images of foto's heb ik deze verkregen van de eigenaar of uit openbare publicaties en internet. Mochten wij per abuis inbreuk hebben gemaakt op bijvoorbeeld auteursrechten, verzoeken wij u dit aan ons te melden zodat wij per direct correctiemaatregelen kunnen nemen zoals bronvermelding of verwijdering.

#### Contact.



Als auteur en schrijver ben ik altijd op zoek naar aanvullende informatie, foto's, andere publicaties over de door mij opgenomen onderwerpen. Daarnaast help ik ook graag andere genealogen bij hun onderzoek. Neem dus gerust contact met mij op met vragen, opmerkingen, correcties en alles wat van belang kan zijn.



Aan René A.M. Martens

Email [ramhgoc@gmail.com](mailto:ramhgoc@gmail.com)

Mob +31 651 418 633

Op alle informatie hanteren wij zo strikt mogelijk uw privacy wensen.

© 2025-2026 Ir. René A.M. Martens RI Msc.